

CHOLERA QUARANTINE AT MARSEILLES: OFFICERS OF THE SHIPS IN DETENTION, VISITED BY WIVES AND CHILDREN.

Οι Αναρχικοί εναντίον της Χολέρας

Ο Malatesta και η Επιδημία της Χολέρας του 1884

Το 1884, η χολέρα σάρωσε την Ιταλία, παίρνοντας χιλιάδες ζωές. Παρά την τριετή ποινή φυλάκισης που κρεμόταν πάνω από το κεφάλι του, ο Errico Malatesta ένωσε τις δυνάμεις του με άλλους επαναστατικούς αναρχικούς σε μια παράτολμη αποστολή στη Νάπολη - την καρδιά της επιδημίας - για να βοηθήσει εκείνους που υπέφεραν από την ασθένεια. Με αυτή του τη δράση, ο ίδιος και οι σύντροφοί του επέδειξαν την ύπαρξη εναλλακτικής στις καταπιεστικές πολιτικές του κράτους, η οποία παραμένει επίκαιρη και σήμερα στην εποχή του Covid-19.

Το κείμενο που ακολουθεί καταγράφει την ιστορία της επιδημίας και της παρέμβασης του Malatesta, συμπεριλαμβάνοντας όλο το διαθέσιμο πρωτογενές υλικό σχετικά με τη συμμετοχή των Ιταλών αναρχικών, μέρος του οποίου δεν έχει παρουσιαστεί προηγουμένως στα Αγγλικά. Μεγάλο μέρος του ιστορικού υπόβαθρου έχει βασιστεί στο εξαιρετικό *Η Νάπολη την εποχή της Χολέρας, 1884-1911* του Frank M. Snowden. Ευχαριστούμε τον Davide Turcato, επιμελητή του συνόλου των κειμένων του Malatesta, το *Centre International de Recherches sur l'Anarchisme* στη Λοζάνη, και όλους τους ριζοσπάστες αρχειονόμους και βιβλιοθηκονόμους παντού που διατηρούν την αναρχική ιστορία, επιτρέποντάς μας να μαθαίνουμε από το παρελθόν.

“Το 1884, η χολέρα έπληξε διάφορες περιοχές της Ιταλίας, με ιδιαίτερη ένταση τη Νάπολη. Με βάση τις επίσημες στατιστικές, η χολέρα έπληξε πάνω από 14.000 ανθρώπους στην επαρχία της Νάπολης, σκοτώνοντας 8.000 από αυτούς, από τους οποίους οι 7.000 έχασαν τη ζωή τους στην πόλη της Νάπολης. Το κράτος αντέδρασε με την επιβολή εγκλεισμού: η πόλη τέθηκε υπό στρατιωτικό νόμο, επιβλήθηκαν περιορισμοί στις μετακινήσεις, χρησιμοποιώντας μεθόδους παρόμοιες με αυτές που χρησιμοποιήθηκαν στο σεισμό της Messina ή στο πιο πρόσφατο σεισμό στην L’Aquila. Οι εθελοντές από τον Λευκό Σταυρό, τον Ερυθρό Σταυρό, τους σοσιαλδημοκράτες, τους δημοκρατικούς και τους σοσιαλιστές υιοθέτησαν μια αρκετά διαφορετική προσέγγιση. Οι Felice Cavallotti, Giovanni Bovio, Andrea Costa και ο Errico Malatesta, ήταν και αυτοί δραστήριοι στους δρόμους της Νάπολης. Και όχι χωρίς κίνδυνο για την δική τους υγεία: οι σοσιαλιστές εθελοντές Massimiliano Boschi, Francesco Valdrè και Rocco Lombardo μολύνθηκαν από τη χολέρα και χάθηκαν.”

Ελεγεία της Alessia Bruni Cavallazzi για την Florentine Lombard, Αγγλίδα αναρχικό που υπηρέτησε στον Ερυθρό Σταυρό κατά τη διάρκεια της επιδημίας.

Ο Malatesta και άλλοι σύντροφοι από διάφορα μέρη της Ιταλίας πήγαν στη Νάπολη ως ιατρικού εθελοντές για να φροντίσουν τους χτυπημένους από την επιδημία της χολέρας. Δύο αναρχικοί, οι Rocco Lombardo και Antonio Valdrè, πέθαναν εκεί, χτυπημένοι από την ασθένεια. Ο γνωστός αναρχικός Galileo Palla διακρίθηκε ιδιαίτερα με την ανιδιοτέλεια, την ενέργεια και πνεύμα αυτοθυσίας. Ως πρώην φοιτητής ιατρικής, στον Malatesta ανατέθηκε ένα τμήμα των ασθενών. Είχαν ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό ανάκαμψης γιατί ήξερε πώς να αναγκάσει το δήμο της Νάπολης να παραδώσει τα περισευούμενα σε τροφή και φάρμακα, τα οποία ο ίδιος διένειμε ελεύθερα. Τον πρότειναν για παρασημοφόρηση για την προσφορά του¹, που ο ίδιος αρνήθηκε. Με το τέλος της επιδημίας, οι αναρχικοί έφυγαν από τη Νάπολη και δημοσίευσαν ένα μανιφέστο που εξηγούσε ότι “η πραγματική αιτία της χολέρας είναι η φτώχεια, και το πραγματικό φάρμακο για την πρόληψη της επιστροφής της δεν μπορεί να είναι παρά η κοινωνική επανάσταση.”

Η ζωή του Malatesta του Luigi Fabbri²

Η χολέρα είναι μια μεταδοτική βακτηριακή ασθένεια που τυπικά μεταδίδεται μέσω μολυσμένων δικτύων νερού και προκαλεί εμετό και διάρροια μέχρι το θάνατο. Ήταν η “πραγματική αιτία της χολέρας” πράγματι η φτώχεια, ή αυτό ήταν απλά ιδεολογική ρητορική; Διαβάστε παρακάτω και αποφασίστε μόνοι σας.

---

¹ ΣτΜ: στο πρωτότυπο “the order of good merit”

² Η καταγραφή του Fabbri επιβεβαιώνει σε μεγάλο βαθμό την εκδοχή του Max Nettlau, που δημοσιεύτηκε λίγα χρόνια νωρίτερα στο [Errico Malatesta: Η Βιογραφία ενός Αναρχικού](#): “Το φθινόπωρο του 1884, ο Malatesta και άλλοι σύντροφοι πήγαν στη Νάπολη, όπου η χολέρα είχε πάρει ανησυχητικές διαστάσεις, και έπιασαν δουλειά στα νοσοκομεία. Ο Costa και άλλοι Σοσιαλιστές έκαναν το ίδιο. Δύο αναρχικοί, ο Rocco Lombardo, πρώην συντάκτης της εφημερίδας του Τορίνο ‘Proximus Tuns’, και ο Antonio Valdre, υπέκυψαν από την επιδημία. Αυτοί που επέστρεψαν δήλωσαν σε ένα μανιφέστο πως η πραγματική αιτία της χολέρας είναι η εξαθλίωση και το αληθινό φάρμακο η κοινωνική επανάσταση. (c. ‘Revolte,’ September 28, Dec. 7, 1884; Nov. 8, 1885).”

Η Γέννηση της Ιταλίας - και ο Ιταλικός Αναρχισμός

Η Ιταλία ήταν ακόμα μια νεαρή χώρα όταν η επιδημία της χολέρας χτύπησε το 1884. Για να καταλάβουμε το γιατί η Νάπολη χτυπήθηκε τόσο σκληρά και τι σήμαινε το ότι οι αναρχικοί ταξίδεψαν ως εκεί από όλες τις μεριές της χώρας σε αλληλεγγύη, θα πρέπει να πάμε πίσω δύο δεκαετίες.

Μέχρι το 1861, η Ιταλία ακόμα δεν υπήρχε σαν χώρα. Η χερσόνησος ήταν διαιρεμένη σε πλήθος βασιλείων και δουκάτων υπό την εξουσία πολλών διαφορετικών ηγεμόνων. Οι αρχικοί υποστηρικτές της Ιταλικής ενοποίησης ήταν εθνικιστές όπως ο Giuseppe Mazzini, ο οποίος καλούσε τους επαναστάτες δημοκρατικούς σε όλη την Ευρώπη να ανατρέψουν τους παλιούς μονάρχες και να ιδρύσουν νέα έθνη στη βάση της κοινής γλώσσας, γεωγραφίας, και της “ένωσης για το σκοπό”.³ Η ιδέα ήταν ότι πλούσιοι και φτωχοί θα έπρεπε να δουλέψουν με αλληλεγγύη κάτω από τη σημαία του έθνους.

---

³ ΣτΜ: στο πρωτότυπο “unity of purpose”

Στην πραγματικότητα, οι λαοί της Ιταλικής χερσονήσου δεν είχαν κοινή γλώσσα και πολιτισμό. Πολλές από τις διαλέκτους που μιλούσαν σε διαφορετικά μέρη της χερσονήσου ήταν αμοιβαία ακατανόητες. Υπήρχαν τεράστιες πολιτιστικές και οικονομικές διαφορές μεταξύ διαφορετικών περιοχών. Ο Mazzini επιδίωκε να εφεύρει μια κοινή γλώσσα και πολιτισμό εκεί όπου δεν υπήρχε τίποτα από τα δύο, προκειμένου να δημιουργήσει τα θεμέλια για ένα ανταγωνιστικό σύγχρονο κράτος.

Ενάντια στις ίδιες τους τις προθέσεις, εκείνοι οι οποίοι επιδίωξαν να εφαρμόσουν το πρόγραμμα του Mazzini για την εθνική απελευθέρωση, τελικά έφεραν την ενοποίηση της Ιταλίας κάτω από την εξουσία ενός μονάρχη. Επαναστάτες όπως ο Giuseppe Garibaldi ρίσκαραν τις ζωές τους σε πόλεμους αντάρτικου για την ενοποίηση της χερσονήσου σε ένα δημοκρατικό κράτος, αλλά όποτε κατάφερναν να ρίξουν ένα βασιλιά, ένας άλλος απλώς έπαιρνε τον έλεγχο της περιοχής, μέχρις ότου ο Βασιλιάς Victor Emmanuel της Σαρδηνίας έγινε ο ηγεμόνας ολόκληρης της Ιταλίας. Μόλις ανέλαβε την εξουσία, ο Victor Emmanuel δεν εργάστηκε κάτω από τη σημαία του έθνους για την ευημερία όλων των Ιταλών. Αντίθετα, ξεκίνησε τη λεηλασία του νότιου μέρους της χερσονήσου για να γεμίσει τα θησαυροφυλάκιά του. Με το να φαντάζεται ότι όλοι οι Ιταλοί θα μπορούσαν να μοιράζονται ένα κοινό συμφέρον, ο Mazzini είχε αποτύχει να αντιληφθεί την πάλη των τάξεων στη βάση της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Ενώ βρισκόταν σε εξορία στο Λονδίνο το 1864, ο Mazzini πήρε μέρος στην ίδρυση της Διεθνούς Ένωσης Εργατών, μιας παγκόσμιας ομοσπονδίας εργατικών συνδικάτων. Ο Karl Marx ώθησε τον Mazzini έξω από νωρίς, μόνο για να [χάσει τον έλεγχο](#) της Διεθνούς καθώς οι εργάτες έκλιναν προς τις ιδέες των αναρχικών όπως του Mikhail Bakunin. Ο ίδιος ο Bakunin είχε προηγουμένως πάρει ο ίδιος μέρος σε εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες και είχε βγει απογοητευτεί από τις ελλείψεις και τις προδοσίες του εθνικισμού.

Γεννημένος έξω από τη Νάπολη το 1853, ο Errico Malatesta μεγάλωσε συμμετέχοντας σε μια από τις μυστικές εταιρείες του Mazzini. Ενώ σπούδαζε ιατρική στο Πανεπιστήμιο της Νάπολης, αποβλήθηκε και φυλακίστηκε για τη συμμετοχή του σε μια διαδήλωση που είχε οργανώσει ο Mazzini. Ήταν όμως υπό την βασιλεία του Βασιλιά Victor Emmanuel που είδε από πρώτο χέρι ότι η ηγεμονία ενός Ιταλού βασιλιά δεν ήταν καλύτερη από την ηγεμονία ενός μονάρχη με οποιαδήποτε άλλη εθνικότητα. Μέχρι τη στιγμή της Παρισινής Κομμούνας την άνοιξη του 1871, ο Malatesta και οι σύντροφοί του αναζητούσαν μια νέα προσέγγιση για την κοινωνική αλλαγή.

Στην Ιταλία, ήταν ο Bakunin, όχι ο Marx, που αντιπροσώπευε την κύρια εναλλακτική στον εθνικισμό του Mazzini. Ο Malatesta και οι σύντροφοί του μπήκαν στη Διεθνή μαζί με τον Bakunin και άλλους αντιεξουσιαστές από όλη την Ευρώπη. Αναμφισβήτητα, η ριζοσπαστικοποίηση του Ιταλικού τμήματος της Διεθνούς σηματοδότησε την εμφάνιση του αναρχισμού ως ένα πλήρες κοινωνικό κίνημα. Είχε ακόμα σημαντικό αντίκτυπο στην οργάνωση της εργατικής τάξης στην Ιταλία, όπου ο αναρχισμός παρέμεινε το πιο δυνατό ρεύμα μέσα στο εργατικό κίνημα για πολλά χρόνια μετά, διαμορφώνοντας το αντιεξουσιαστικό ήθος των οργανώσεων βάσης στη Νάπολη και αλλού στη χερσόνησο.

Ο Malatesta αφιερώθηκε σε μια ζωή επαναστατικού αγώνα, βοηθώντας να δημιουργηθούν ενώσεις αλληλοβοήθειας για τους εργάτες σε όλη την Ιταλία και παίρνοντας μέρος σε ανοιχτές εξεγέρσεις το 1874 και 1877. Όλη αυτή η δράση τράβηξε την προσοχή των αρχών, οδηγώντας σε σειρά δικαστηρίων και ποινών φυλάκισης. Το 1883, έπειτα από χρόνια στην εξορία, ο Malatesta επέστρεψε στην Ιταλία για να εκδώσει μια εφημερίδα και να συνεχίσει την οργανωτική δράση.

Errico Malatesta

Η Νάπολη την Παραμονή της Επιδημίας

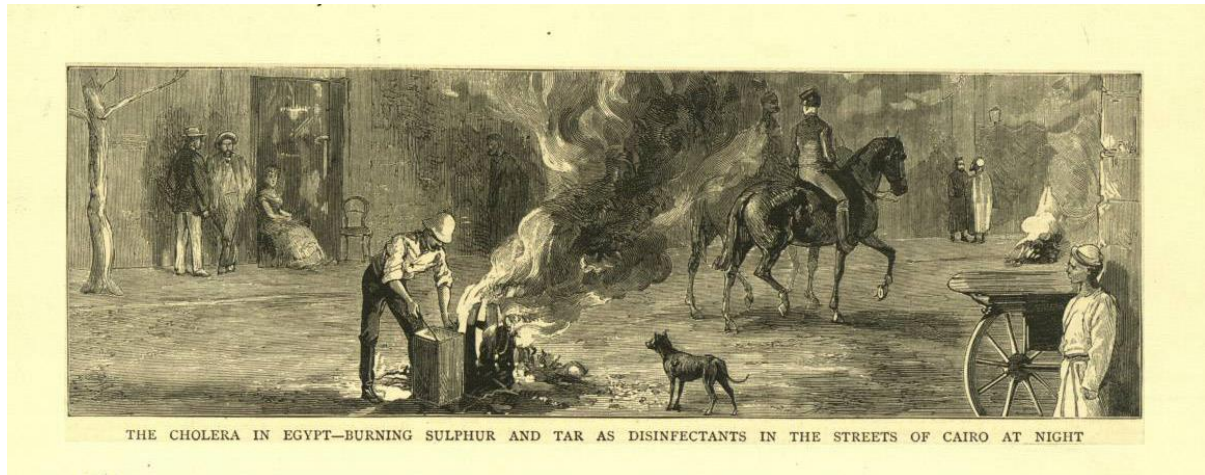
Το 1884, πάνω από μισό εκατομμύριο άνθρωποι ζούσαν στη Νάπολη, καθιστώντας την την πιο πολυπληθή πόλη της Ιταλίας. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού αποτελούνταν από πρώην αγρότες που ξεριζώθηκαν από την ύπαιθρο που εργάζονταν ως τεχνίτες ή πωλητές ή ήταν απλώς άνεργοι. Οι μισθοί στην Ιταλία ήταν από τους χαμηλότερους στην Ευρώπη και στη Νάπολη ήταν χαμηλότεροι από ό, τι σε οποιαδήποτε άλλη Ιταλική πόλη. Το ενοίκιο αντιπροσώπευε τουλάχιστον το μισό των συνολικών δαπανών κάθε οικογένειας. Παράνομες καπιταλιστικές οργανώσεις όριζαν τις τιμές των τροφίμων και συνεργάζονταν με τις δημοτικές αρχές για να ελέγχουν τι είδους εγκληματική δραστηριότητα ήταν επιτρεπτή.

Μετά την Ιταλική ενοποίηση, η Νάπολη είχε χάσει τη θέση της ως έδρα της μοναρχίας. Κατά συνέπεια, η ισχύς και ο πλούτος παρέμεναν συγκεντρωμένα στα χέρια μιας τάξης ελίτ, χωρίς την δυναμική στην οικονομία που θα επέτρεπε τη διανομή πλούτου στον υπόλοιπο πληθυσμό. Οι πόροι που επενδύονταν σε δομές δημόσιας υγείας κάθε είδους ήταν ελάχιστοι. Τα νοσοκομεία ήταν ανθυγιεινά, συνωσισιμένα και με ελλιπή εξοπλισμό, έχοντας μια δικαιολογημένα κακή φήμη. Το δεξιό κόμμα είχε τον έλεγχο της κυβέρνησης. Το αριστερό κόμμα αντιπροσώπευε μια πιστή αντιπολίτευση που ζητούσε απλώς μικρές μεταρρυθμίσεις, ενώ η Καθολική Εκκλησία ήταν αρκετά ισχυρή για να αποτελεί έναν τρίτο πόλο μέσα στην κοινωνία.

Οι αναρχικοί δεν είδαν καμία δυνατότητα ουσιαστικής μεταρρύθμισης μέσα σε αυτό το σύστημα. Αντί αυτού, επικεντρώθηκαν στη δημιουργία δικτύων βάσης μέσω των οποίων εργάτες, αγρότες και φτωχοί θα μπορούσαν να κυκλοφορούν πόρους για τη διασφάλισή τους συλλογική τους επιβίωση,

να αμύνονται απέναντι στις αδικίες και να διαδίδουν το όραμα για έναν κόσμο στον οποίο η εξουσία, οι πόροι και η ελευθερία θα ήταν κοινόχρηστα μεταξύ όλων.

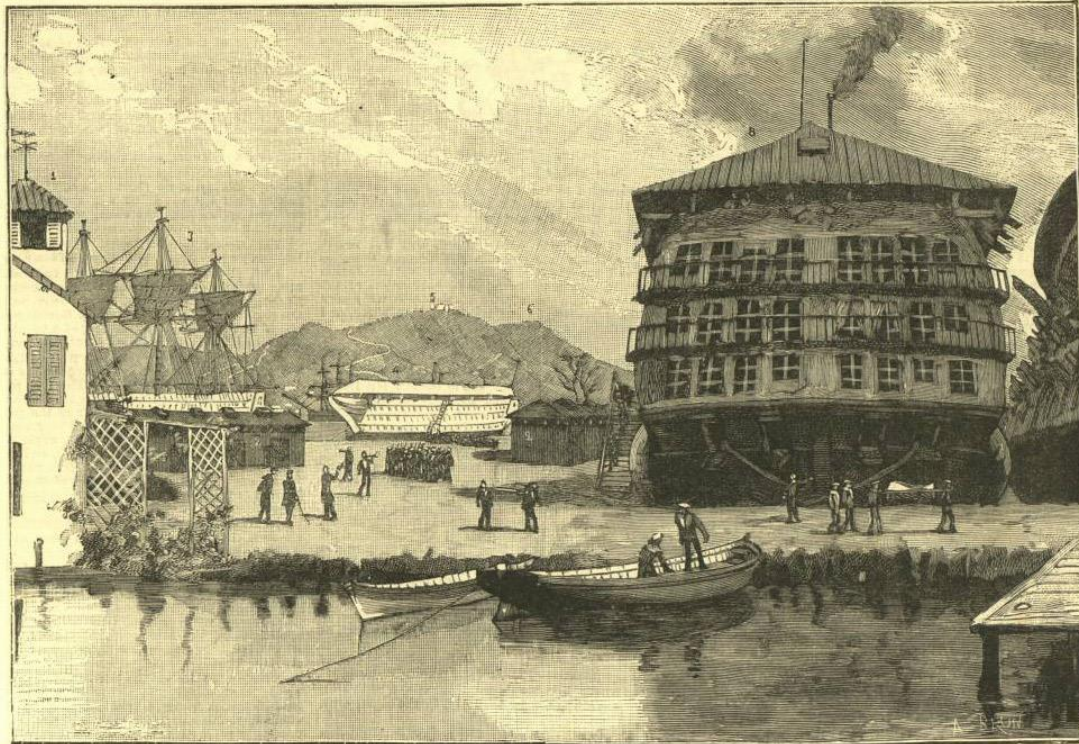
Ορισμένα στοιχεία αυτού του περιβάλλοντος είναι ανάλογα με την κατάστασή μας σήμερα, όπου η μεταβιομηχανική οικονομία έχει αφήσει μεγάλο μέρος του πληθυσμού χωρίς σταθερή απασχόληση ή αποταμίευση. Τα μέτρα λιτότητας έχουν υπονομεύσει τις υπηρεσίες δημόσιας υγείας για να πλουτίσουν οι λίγοι πλούσιοι, ενώ το πολιτικό σύστημα έχει επανειλημμένα προδώσει εκείνους που επιδιώκουν να επιφέρουν κοινωνικές αλλαγές.

Ιούλιος τους 1884: η Χολέρα Φτάνει στη Γαλλία

Η χολέρα και οι αυτοκρατορικοί πόλεμοι ήταν πάντα αλληλένδετα. Το 1883, Ινδοί στρατιώτες που υπηρετούσαν στα βρετανικά στρατεύματα που είχαν την Αίγυπτο υπό κατοχή έφεραν τη χολέρα στη βόρεια ακτή της Αφρικής, όπου σκότωσε 60.000 ανθρώπους. Το 1884, τα γαλλικά στρατεύματα συμμετείχαν σε μια αποικιακή εκστρατεία για τον έλεγχο της Ινδο-Κίνας, κατά τη διάρκεια της οποίας μια επιδημία σάρωσε την εμπόλεμη ζώνη. Η Χολέρα βρήκε το δρόμο της μέσα στην εφοδιαστική αλυσίδα του στρατού πίσω στη Μεσόγειο, φτάνοντας στο γαλλικό λιμάνι της Τουλόν και εξαπλώθηκε στη Μασσαλία έως τις 25 Ιουνίου.

Το κοινό και ο Τύπος αναγνώρισαν ότι η γαλλική στρατιωτική επέμβαση ήταν η πηγή της επιδημίας. Διαδηλώσεις και γκράφιτι καταδίκασαν την πολιτική αποικιακής επέκτασης της γαλλικής κυβέρνησης. Στη Γαλλία και στην Ιταλία, οι αναρχικοί κατάλαβαν ότι η αποικιακή κυριαρχία σε άλλους λαούς ωφέλησε την κυρίαρχη τάξη των αποικιστών, θέτοντας παράλληλα σε κίνδυνο τους απλούς ανθρώπους και από τις δύο πλευρές.

1. Officers' house. 2. Magazines. 3. The Alexandre, training-ship. 4. The Jupiter, hulk. 5. Fort Faron. 6. Fort Coudon. 8. The Eylan, hulk.

Η Χολέρα φτάνει στην Τουλόν

Το 1884, περισσότεροι από 200.000 Ιταλοί ζούσαν στη Γαλλία. Η πλειονότητα ήταν πρώην μικροί γαιοκτήμονες ή ενοικιαστές γης που είχαν ασχοληθεί με τη γεωργία έως ότου η επέκταση της παγκόσμιας αγοράς τους οδήγησε να βρεθούν χωρίς δουλειά και πέρα από τα σύνορα για να αναζητήσουν απασχόληση - ακριβώς με τον ίδιο τρόπο που η Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου Βόρειας Αμερικής⁴ ξερίζωσε αμέτρητους Μεξικάνους *campesinos* και τους ώθησε [να περάσουν τα σύνορα με τις ΗΠΑ](#) 110 χρόνια αργότερα. Οι υψηλότερες συγκεντρώσεις ήταν στην Τουλόν και στη Μασσαλία, με ιταλικούς πληθυσμούς 10.000 και 60.000, αντίστοιχα. Αυτές ήταν επίσης οι γαλλικές πόλεις που επλήγησαν περισσότερο από τη χολέρα - και η επιδημία έπληξε με χειρότερο τρόπο τις φτωχές κοινότητες μεταναστών.

“Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των θυμάτων στην Τουλόν και στη Μασσαλία ήταν Ιταλοί”, ανέφεραν οι *New York Times*. Το ποσοστό θανάτου για τους Ιταλούς μετανάστες μπορεί να είχε φτάσει το 1 στους 10. Στη Νάπολη στην εποχή της χολέρας, ο Frank M. Snowden περιγράφει μια αποκαλυπτική ατμόσφαιρα:

Οι δρόμοι ραντίζονταν με καρβολικό οξύ σε μια προσπάθεια να “πνίξουν” τα μικρόβια της χολέρας. Φωτιές από πίσσα και θείο ανάβονταν σε κάθε γωνιά για να καθαρίσουν τον αέρα. Απαγορεύθηκαν δημόσιες συγκεντρώσεις κάθε είδους. Οι επιβάτες των σιδηροδρόμων και οι αποσκευές τους υποκαπνίζονταν. Και οι αποχετεύσεις ξεπλύθηκαν. Το αστικό τοπίο ξαφνικά μεταμορφώθηκε πέραν αναγνώρισης από τη φωτιά, τον τσουχτερό καπνό, την ασυνήθη μυρωδιά του οξέος και τους σχεδόν ερημωμένους δρόμους. Σε αυτό το απειλητικό περιβάλλον, όλη η οικονομική δραστηριότητα σταμάτησε καθώς τα εργοστάσια και τα καταστήματα έκλεισαν. Ήταν σχεδόν αδύνατον να βρεθούν προμήθειες, και όσοι παρέμεναν

⁴ ΣτΜ: North American Free Trade Agreement - NAFTA

παρακολουθούσαν με αγωνία τα πρώτα πρόωρα συμπτώματα, πεισμένοι ότι εισέπνεαν δηλητήριο με την κάθε αναπνοή.

LE CHOLERA A TOULON. — ASPECT DU QUAI, LE SOIR, SUR LA VIEILLE DARSE

D'après un croquis de M. Guyot, envoyé spécial de l'Illustration.

Η Χολέρα στην Τουλόν

Τον Ιούλιο του 1884, ενώ οι κρατικοί εμπειρογνώμονες από τη Γαλλική Ακαδημία Ιατρικής ήταν ακόμα σε άρνηση για το ότι υπήρχε σε εξέλιξη έξαρση επιδημίας χολέρας, πολλοί Ιταλοί έκαναν πρακτική στο νοσοκομείο Phago στη Μασσαλία. Εκεί, οι μεσοαστοί Γάλλοι γιατροί κάπνιζαν συνεχώς πούρα για να δημιουργήσουν αυτό που φαντάζονταν πως ήταν κυριολεκτικά ένα προπέτασμα καπνού ανάμεσα στους ίδιους τους και τους ασθενείς τους. Οι γιατροί πειραματίζονταν με μια ποικιλία μη αποδεδειγμένων θεραπειών, όπως η ηλεκτροπληξία. Στις πρώτες εβδομάδες της επιδημίας, το ποσοστό θνησιμότητας στο νοσοκομείο Phago ήταν ένα τρομακτικό 95%.

Προς επιδείνωση των πραγμάτων, η κρίση ενέτεινε επίσης τη μισαλλοδοξία εναντίον των Ιταλών μεταναστών. Για τη γαλλική κυβέρνηση και την κυρίαρχη τάξη, αυτή ήταν μια ευκαιρία για να απαλλαγούν από αυτό που ορισμένοι από αυτούς θεωρούσαν ως το απείθαρχο τμήμα του πλεονασματικού πληθυσμού. Υπό την απειλή του θανάτου από την επιδημία, αλλά και των ξενοφοβικών επιθέσεων και της επιθετικής κυβερνητικής πολιτικής, δεκάδες χιλιάδες Ιταλοί κατέφυγαν από την άλλη πλευρά των συνόρων - φέρνοντας μαζί τους την επιδημία.

Για όλους αυτούς τους λόγους, οι Ιταλοί αναρχικοί ασχολήθηκαν αμέσως με την επιδημία καθώς αυτή εξαπλώθηκε στις γαλλικές ακτές τον Ιούλιο του 1884.

Εκείνη τη στιγμή, ο Malatesta βρισκόταν στη Φλωρεντία της Ιταλίας, εκδίδοντας το αναρχικό περιοδικό *La Questione Sociale*. Εκδιωγμένος από την Ιταλία από την αστυνομική πίεση μετά την αποτυχημένη εξέγερση του 1877, είχε ζήσει στη Γαλλία, την Αγγλία και την Αίγυπτο - όπου, [σύμφωνα με τον Luigi Fabbri](#), προσπάθησε να συμμετάσχει στην αντι-αποικιακή εξέγερση με επικεφαλής τον Ahmed 'Urabi, την ίδια εξέγερση για την οποία τα Βρετανικά στρατεύματα είχαν μεταφερθεί από την Ινδία για να καταστείλουν.

Με την επιστροφή του στην Ιταλία το 1883, ο Malatesta φυλακίστηκε για έξι μήνες με κατασκευασμένες κατηγορίες για “ανατρεπτική δράση⁵”, μια νεφελώδη κατηγορία για συνωμοσία που το ιταλικό κράτος χρησιμοποιεί ενάμιση αιώνα τώρα για να εμποδίζει την αναρχική οργάνωση. Τον Ιανουάριο του 1884, χωρίς να βρεθεί ποτέ σε δίκη, ο Malatesta καταδικάστηκε σε φυλάκιση τριών ετών, αλλά απελευθερώθηκε εν αναμονή του εφετείου. Αυτές είναι οι συνθήκες υπό τις οποίες ο ίδιος και οι σύντροφοί του ήταν δραστήριοι οργανώνοντας και δημοσιεύοντας.

Το άρθρο που ακολουθεί από το τεύχος του Ιουλίου του 1884 στο *La Questione Sociale*, πιθανότατα γραμμένο από τον ίδιο τον Malatesta, περιγράφει πώς ο ίδιος και οι σύντροφοί του σκεφτόντουσαν για τις αιτίες της επιδημίας. Η θεωρία τους ότι η χολέρα προήλθε από τα μολυσμένα δέλτα των ποταμών ήταν κοινή με των περισσότερων μορφωμένων Ιταλών γιατρών εκείνη την εποχή, αν και έκτοτε έχει ξεπεραστεί από τη σύγχρονη επιστημονική έρευνα. Από την άλλη πλευρά, το επιχειρήμα τους ότι ο καπιταλισμός αποτυγχάνει να δώσει την ώθηση για την αντιμετώπιση συλλογικών προβλημάτων παραμένει τόσο επίκαιρο τώρα όσο την ημέρα που γράφτηκε. Το προσάρτημα, μετάφραση μιας επιστολής από έναν Παρισινό ξυλουργό, είναι ιδιαίτερα ανατριχιαστικό σε μια εποχή που οι καπιταλιστές μας προτρέπουν να επιστρέψουμε στη δουλειά ακόμη και με κίνδυνο θανάτου από το COVID-19, με ένα μέρος της εργατικής τάξης να είναι πρόθυμο να συμμορφωθεί.

“Ο ήλιος που ανατέλει, πένα, τουφέκι, και αλληλεγγύη!”

Η Χολέρα

Η Χολέρα βρίσκεται στη Γαλλία: ίσως εισβάλει σε μεγάλο τμήμα της Ευρώπης.

Οι ικανοποιημένοι άνθρωποι συνήθως μας κατηγορούν για προκατάληψη και υπερβολή, όταν αποδίδουμε το μεγαλύτερο μέρος των κακών που πλήττουν την ανθρωπότητα στην επικρατούσα

⁵ ΣτΜ: στο πρωτότυπο “subversive association”

κοινωνική τάξη. Μιλούν με προθυμία για την τύχη ή τη μοίρα (τους φυσικούς νόμους) και προσπαθούν να διαχωρίσουν το ζήτημα της ευθύνης από τους ίδιους και από το κοινωνικό σύστημα που τα παράγει ή τα υποστηρίζει, κατηγορώντας την ασυνείδητη φύση, και συχνά την κατάχρηση, ή το απροσδόκητο, ή χίλια δυο άλλες δημοφιλείς πηγές του κακού.

Θα δούμε ότι αυτοί οι άνθρωποι, που θεωρούν πάντα τον πόνο και τη δυστυχία των άλλων ανθρώπων αναγκαία και αναπόφευκτα, προσφεύγουν επίσης στον *φυσικό νόμο* όσον αφορά τη χολέρα, πράγμα που καθιστά την περιοδική εμφάνισή της μεταξύ των ανθρώπων αναπόφευκτη ή ακόμη και χρήσιμη. Υποστηρίζουμε ότι η ύπαρξη της χολέρας, και η εμφάνισή της στην Ευρώπη και στο περιβάλλον ανάμεσά μας που ευνοεί την ανάπτυξή της, αποτελεί σφάλμα του τρέχοντος κοινωνικού συστήματος.

Η χολέρα (τουλάχιστον η ασιατική ποικιλία, που είναι η μόνη πραγματικά τρομακτική) προέρχεται από το Δέλτα του Γάγγη, όπως η πανούκλα προήλθε κάποτε από το Δέλτα του Νείλου, και όπως ο κίτρινος πυρετός εξακολουθεί να προέρχεται από το Δέλτα του Μισισιπή και από ερημωμένα μέρη της Αμερικής και της Δυτικής Αφρικής και απειλεί συνεχώς την Ευρώπη.

Αυτές οι ασθένειες έρχονται από τους βάλτους που σχηματίζονται στα δέλτα των ποταμών που εγκαταλείπονται στην τύχη τους, λόγω της αποσύνθεσης πτωμάτων και άλλων οργανικών υλικών που φέρνουν εκεί τα τεράστια ρεύματα. Ένα μέρος του δέλτα του ποταμού Νείλου έχει αποστραγγισθεί. Η πανούκλα έχει σχεδόν εξαφανιστεί πλήρως στην Αίγυπτο και έχει ξεχαστεί εντελώς στην Ευρώπη. Γιατί να μην αποστραγγισθεί το δέλτα του Γάγγη επίσης;

Μπορεί να χρειαστεί πολλή δουλειά, τεράστιες δαπάνες, αλλά πώς θα μπορούσε να συγκριθεί αυτό με τις δαπάνες των κυβερνήσεων σε μη παραγωγικά ή επιβλαβή πράγματα; Πόση θα ήταν η ταλαιπωρία ή η επιβάρυνση από μια εκστρατεία των ευρωπαϊκών λαών κατά της χολέρας, σε σύγκριση με την ηθική και υλική ζημία που προκλήθηκε από έναν από αυτούς τους πολέμους μεταξύ λαών που επαναλαμβάνονται τόσο συχνά;

Το δέλτα του Γάγγη δεν έχει αποστραγγισθεί, διότι το έργο αυτό δεν έχει μέχρι σήμερα προσελκύσει την ιδιωτική κερδοσκοπία, μέσω της οποίας μερικοί καπιταλιστές θα μπορούσαν να έχουν πλουτίσει με τον ιδρώτα και το θάνατο των φτωχών ανθρώπων της Ινδίας, και επειδή στην έλλειψη αλληλεγγύης μέσα στην οποία ζούμε, η αντιπαλότητα, ο εγωισμός και ο πατριωτισμός εμποδίζουν όλους τους λαούς από το να συμβάλλουν ελεύθερα στη βελτίωση του εδάφους στο οποίο ζει ένας από αυτούς τους λαούς, αντί αυτού πυροδοτούν τα μίσση και τους πολέμους.

Ίσως αυτό το δέλτα και όλες οι μεγάλες ανθυγιεινές πληγές που καταστρέφουν τον κόσμο δεν θα επουλωθούν, έως ότου οι οικονομικές και πολιτικές συνθήκες της ανθρωπότητας μετασηματιστούν εντελώς - δηλαδή, έως ότου ο κόσμος ανήκει σε όλους και ο καθένας έχει το δικαίωμα και τα μέσα να εργαστεί προς τη βελτίωσή του, έως ότου κανείς να μην μπορεί να διεκδικεί αποκλειστικό δικαίωμα για ένα κομμάτι γης και να δημιουργεί εμπόδια στους ανθρώπους να το αποκαταστήσουν, έως ότου όλες οι δυνάμεις που απασχολούνται σήμερα στην εξέγερση και την καταστολή, σε πολέμους και σε προετοιμασίες για πολέμους, ή που μένουν λανθάνουσες και ανενεργές, να μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επωφελείς τρόπους και, ενισχυμένες εκατό φορές από τη συλλογική ένωση, να επιστρέψουν στην ανθρωπότητα όλη τη ισχύ που μπορούμε να επιτύχουμε έναντι του φυσικού περιβάλλοντος.

Αλλά, δεν είναι γελοίο να μιλάμε για την αποστράγγιση του Γάγγη - όταν εδώ, στην Ιταλία, τα έλη που είναι κοντά μας δεν αποστραγγίζονται, ενώ αντίθετα, αυξάνουν όλο και περισσότερο τη θανατηφόρα ζώνη τους;

Και αυτή η χολέρα που θα μπορούσαμε να εξαλείψουμε αλλά δεν το κάνουμε λόγω της μορφής της κοινωνικής μας οργάνωσης, αυτή η χολέρα από την οποία δεν απελευθερώνουμε την Ινδία και που η Ινδία μας στέλνει από καιρό σε καιρό, σαν να μας υπενθυμίζει ότι ο άνθρωπος δεν αμαρτάνει ποτέ ατιμώρητα εναντίον της ανθρώπινης αλληλεγγύης - μήπως ήρθε αυτή η χολέρα στην Ευρώπη από μόνη της, μεταφερόμενη από τους ανέμους, χωρίς να είναι το λάθος κανενός;

Όχι, ούτε καν. Αντιθέτως, φαίνεται ότι μας την έδωσε η κυβέρνηση της Γαλλικής Δημοκρατίας. Η *πολιτισμένη* Γαλλία πηγαίνει για να κατακτήσει τη *βάρβαρη* Ασία και τα πλοία της, λίγο πολύ νικηφόρα, φέρνουν πίσω την τρομερή μάστιγα κουβαλώντας την μέσα τους. Εμείς, οι *πολιτισμένοι* λαοί, επιβάλλουμε σφαγή και ερήμωση στους *βαρβάρους* με λόγους και κανόνια, και οι *βάρβαροι* στέλνουν πίσω σφαγή και ερήμωση μέσω της χολέρας. Ω ανθρώπινη οικογένεια! Εκτός από το ότι η σφαγή που κάνουμε είναι εθελοντική, πραγματοποιείται με σκοπό τη ληστεία, ενώ η εκδίκηση των βαρβάρων είναι ακούσια και ασυνείδητη. Ποιος είναι λοιπόν ο πιο βάρβαρος;

Και δεν υπάρχουν ανθυγιεινά σπίτια εδώ στην Ευρώπη, κακής ποιότητας και διατροφικής αξίας τροφή, εξαντλητική δουλειά, δεν είναι η φτώχεια (κόρη της εξατομικευμένης ιδιοκτησίας) που καθιστά δυνατή την εξάπλωση της Ασιατικής νόσου; Όταν ο κίνδυνος βρίσκεται μπροστά μας, οι επιτροπές υγιεινής είναι απασχολημένες με τη θέσπιση μέτρων που είναι για γέλια αν όχι για κλάματα, ή με προτάσεις που πετυχαίνουν μόνο να εκφράσουν μια αιματηρή ειρωνεία. Ακούτε για αυτά τα μεγάλα πλάνα από τα πανεπιστήμια ή τα συμβούλια υγείας που κηρύττουν *Να τρώτε υγιεινά και να αποφεύγετε την υπερβολική εργασία*. Και ενώ οι αγρότες που κερδίζουν κατά μέσο όρο 27 σεντς την ημέρα και ζουν με χαλασμένη πολέντα και νερό που δεν είναι πάντα καθαρό, ζητούν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, η κυβέρνηση που πληρώνει φοιτητές πανεπιστημίου και συμβούλους υγείας (με τα χρήματα του λαού, φυσικά) φυλακίζει τους αγρότες και θέτει τους στρατιώτες του στη διάθεση των ιδιοκτητών. Και οι γιατροί που θα έπρεπε να παραιτηθούν από τη θέση τους, η οποία έχει καταστεί άχρηστη, και να ρίξουν την ευθύνη στην κυβέρνηση και στους ιδιοκτήτες για τις δολοφονικές τους δραστηριότητες, συνεχίζουν να ετοιμάζουν αναφορές και να υπαγορεύουν συμβουλές!

Εν τω μεταξύ, η χολέρα συνεχίζει να εξαπλώνεται με αργό ρυθμό, και ίσως σύντομα εκραγεί με τρομακτική ενέργεια. Και θα προκαλέσει περισσότερους θανάτους και περισσότερο πόνο από δέκα επαναστάσεις, μόνο μία από τις οποίες θα ήταν αρκετή για την εξάλειψη της χολέρας και χιλιάδων άλλων παθήσεων μια για πάντα. Ωστόσο, για λίγο, οι τρυφερές καρδιές θα συνεχίσουν να φοβούνται τις επαναστατικές υπερβολές!

Παρακάτω παρουσιάζουμε πιστή μετάφραση μιας επιστολής που ένας Παρισινός ξυλουργός απέστειλε πριν από μέρες στην καθημερινή σοσιαλιστική εφημερίδα *Le Cri du Peuple* («Η κραυγή του λαού»). Πρόκειται για ένα αυθεντικό γράμμα, στο οποίο έχουν γίνει μόνο λίγες διορθώσεις της φόρμας: είναι ζοφερή, άγρια, αλλά περιγράφει έντονα τις συνθήκες που έχει επιβάλει η αστική τάξη στους εργάτες, εκφράζει πραγματικά τη διάθεση των πιο ενεργητικών, των πιο επικίνδυνων μελών του προλεταριάτου.

Αστοί, αν ο εγωισμός δεν σας έχει κάνει εντελώς ανόητους, σκεφτείτε πάνω σε αυτό το γράμμα. Σκεφτείτε τι θα σας συνέβαινε αν σε μια ημέρα επανάστασης συναντούσατε αυτούς τους εργάτες οι οποίοι, χάρη στις πράξεις σας, διατηρούσαν μόνο μια ελπίδα, να πρέπει να κατασκευάσουν πολλά φέρετρα, και... αλλά δεν έχει νόημα. Θα παραμείνεις όπως είσαι και αυτό που είναι πεπρωμένο θα συμβεί.

“Κάποιοι που ακούνε ότι η χολέρα είναι ανάμεσά μας νοιώθουν τα στομάχια τους να γυρίζουν από το φόβο. Αντιθέτως, αντί να φοβάμαι, φωνάζω στη χολέρα: Χαίρε! Και να έρθεις γρήγορα.

Η ζωή είναι δύσκολη. Τα πράγματα είναι άσχημα. Είμαι ένας καλός εργαζόμενος και μου αρέσει η δουλειά μου. Η μυρωδιά του ξύλου μου φουσκώνει το στέρνο. Πόσο όμορφα είναι τα μεγάλα ξάσματα που κυρτώνουν, παρασύρονται με υπέροχες κινήσεις αεροπλάνου! Τι υπέροχο ήχο κάνουν οι άξονες κάτω από το σφυρί! Δεν είμαι ποτέ τόσο χαρούμενος όσο όταν πέφτουν μεγάλες σταγόνες ιδρώτα στον πάγκο μου από το βρεγμένο μου μέτωπο.

Δεν έχω δουλειά! Δεν έχω δουλειά εδώ και δύο μήνες. Όλα τα αφεντικά έχουν – όπως λένε – υπερβολικά πολλούς εργαζομένους και όχι αρκετές παραγγελίες. Δύο μήνες χωρίς δουλειά! Λίγο ακόμα και τα χέρια μου θα γίνουν μαλακά και λευκά σαν ενός τζέντλεμαν. Εν τω μεταξύ, όλα είναι στο ενεχυροδανειστήριο, ακόμη και οι αποδείξεις έχουν λήξει. Στο ντουλάπι δεν υπάρχει τίποτα εκτός από την πείνα. Το μόνο που έχω στο δωμάτιό μου είναι ένα καρφί και ένα κομμάτι σχοινί. Τα φυλάω, μπορούν πάντα να είναι χρήσιμα.

Πήγα από πόρτα σε πόρτα προσφέροντας τις ικανότητές μου φτηνά. Τίποτα. Έχω ταξιδέψει σε όλη την περιοχή. Περπατούσα για μίλια κατά μήκος των λευκών δρόμων, δίπλα από λυπημένες φτελιές που πέθαιναν από τη δίψα. Κάθε φορά που άκουγα το χτύπημα ενός σφυριού από μακριά, το στρίγκλισμα ενός πριονιού, η καρδιά μου χτυπούσε γρηγορότερα. Στρεβλωμένη ελπίδα! Ναι, η ελπίδα μεγαλώνει ξανά! Αλλά όχι, τίποτα. Παντού το ίδιο πράγμα, και επέστρεψα το βράδυ, όταν δεν μπορούσα άλλο πια, απογοητευμένος, πεθαμένος από την πείνα, με ξεραμένο λαιμό και τις σόλες των παπουτσιών μου λίγο πιο φθαρμένες από την προηγούμενη μέρα.

Πώς θέλετε να μην φωνάζω εγώ και όλοι όσοι είναι σαν κι εμένα: Χαίρε χολέρα; Γέρνουμε προς τα εμπρός, γεμάτοι ελπίδα, απλώνουμε τα χέρια μας και κουνάμε τα καπέλα μας, όπως κάνουμε όταν βλέπουμε το πρόσωπο ενός φίλου που περιμέναμε να εμφανίζεται στη στροφή ενός δρόμου. Αφήστε την λοιπόν να έρθει και να κάνει γρήγορα! Στα πράσινα οστέινα χέρια της, στις πτυχές του δηλητηριασμένου μανδύα της, μεταφέρει την ασθένεια της εργασίας. Δούλεψε για εμάς. Αν έρθει, η Ασιατική, θα υπάρχει ανάγκη για φέρετρα. Μπορώ να φτιάξω φέρετρα, μπορώ!

Μεγάλα και μικρά. Κάποια όμορφα, κάποια συνηθισμένα. Για πλούσιους και για φτωχούς. Σε δρυ και σε έλατο. Εδώ είναι. Εξυπηρετηθείτε. Θα υπάρχει ένα για όλους. Απλά ρώτα. Ποιος είναι ο επόμενος? Έλα, προχωράμε όπως είπαμε! Τι? Είναι δικό μου λάθος ότι για να ζήσω, χρειάζομαι άλλους να πεθάνουν; Και εκατοντάδες, χιλιάδες. Τότε εμείς, οι εργαζόμενοι, θα έχουμε δουλειά και θα είμαστε σε θέση να ζητήσουμε όποια αμοιβή θέλουμε. Και πολύ καλά θα κάνουμε! Να ζήσει η χολέρα.

Δεν σε φοβίζουμε, μάστιγα. Εάν πρέπει να σπάσεις τα μετά βίας ζωντανά σώματά μας, σε ευχαριστώ. Δεν είναι έτσι και αλλιώς καθόλου διασκεδαστικό να ζεις τη ζωή που ζούμε. Αλλά καθώς σε περιμένουμε να μας οδηγήσεις στην κόλαση, σίγουρα θα ρίξεις μερικά νομίσματα στις τσέπες μας, και εμείς θα γελάμε μαζί σου. Να φερθείς όσο άσχημα θέλεις, δεν είσαι τόσο δολοφονική όσο η έλλειψη εργασίας, ούτε τόσο εγωίστρια όσο οι αστοί, ούτε τόσο σκληρή όσο ο εκμεταλλευτής.

Έλα. Τα χέρια μου είναι αρκετά δυνατά για να φτιάξουν φέρετρα για ολόκληρο το Παρίσι, αν το θες. Φοβάσαι; Στο καλό τότε! Χαίρε χολέρα!”

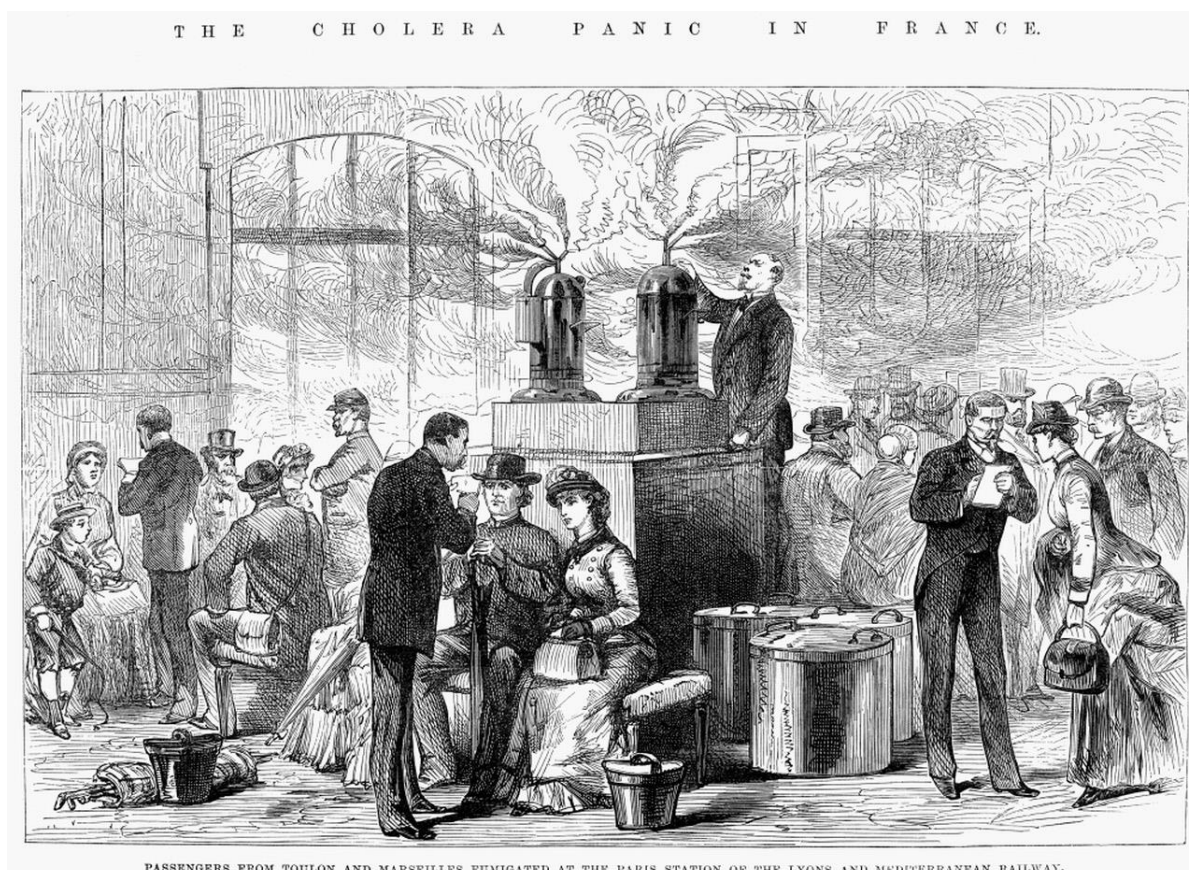
Η αστυνομία της Φλωρεντίας στόχευε επανειλημμένα τη *La Question Sociale*, εκμεταλλεόμενη μικρές παραβάσεις για να δικαιολογήσει την κατάσχεση όλων των αντίτυπων της εφημερίδας. Ο Malatesta και οι σύντροφοί του αναγκάστηκαν να σταματήσουν τη δημοσίευσή της στις αρχές Αυγούστου του 1884, καθώς η χολέρα εξαπλωνόταν γύρω από τη Μεσόγειο.

Αύγουστος 1884: η Χολέρα Φτάνει στην Ιταλία

Στην Ιταλία, εκπρόσωποι της Καθολικής Εκκλησίας εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση για να περιγράψουν την επιδημία ως την κρίση του Θεού πάνω στην κοσμική κοινωνία - συγκεκριμένα ως τιμωρία για την εξάπλωση του σοσιαλισμού και του αθεϊσμού. Προέτρεπαν τους ανθρώπους να προσκυνούν με μετάνοια αντί να ακολουθούν τα μέτρα ασφαλείας.

Το κράτος ανέστησε τις διαδικασίες καραντίνας από το πρωτόκολλο του προηγούμενου αιώνα για την αντιμετώπιση της βουβωνικής πανώλης, κινητοποιώντας τον στρατό για να σχηματίσει ένα κορδόνι στα γαλλικά σύνορα. Οι πολιτικές τους φαινόταν διφορούμενες και αυθαίρετες. Στην αρχή, κράταγαν τους ταξιδιώτες σε καραντίνα για τρεις ημέρες, μετά για πέντε ημέρες και μετά για επτά. Με την λήξη της καραντίνας, όλοι οι επιβάτες και τα υπάρχοντά τους υποκαπνίζονταν με θείο και χλώριο ή απολυμαίνονταν με καρβολικό οξύ, διαβρωτικό υπόστρωμα ή διχλωριούχο υδράργυρο. Αυτό δεν είχε άλλη ιατρική επίδραση παρά να ερεθίζει τους πνεύμονες. Ο κύριος σκοπός του ήταν να δημιουργήσει ένα δραματικό θέαμα, έτσι ώστε το κράτος να φαίνεται πως αναλαμβάνει δράση ενάντια στην επιδημία.

Για ένα σύγχρονο ισοδύναμο, δεν χρειάζεται να κοιτάζουμε πιο πέρα από τις κυβερνήσεις που ρίχνουν πόρους στον [απολύμανση ολόκληρων πόλεων](#) ως απάντηση στο COVID-19, όταν η συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων διαδίδεται [από άτομο σε άτομο](#).

Εκτοπισμένοι για δεύτερη φορά, οι πρόσφυγες που επέστρεφαν στην Ιταλία δεν ήθελαν να παγιδευτούν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Πολλοί από αυτούς απέφυγαν το στρατιωτικό κορδόνι, ταξιδεύοντας παράνομα στους λόφους. Καθώς, ωστόσο, κρούσματα χολέρας εμφανίστηκαν στη μια περιοχή της Ιταλίας μετά την άλλη, αναπτύχθηκαν και άλλα στρατιωτικά

κορδόνια σε όλη τη χώρα. (Αυτό θυμίζει τις προαναφερθείσες κατηγορίες “ανατρεπτικής δράσης”⁶ με τις οποίες το ιταλικό κράτος προσπάθησε να ελέγξει τους αναρχικούς επιβάλλοντας περιορισμούς στα ταξίδια μέχρι και σήμερα.) Οι εσωτερικοί περιορισμοί στις μετακινήσεις διέκοψαν την οικονομία, επέβαλλαν πείνα, δημιούργησαν φόβο και εξάπλωσαν την ξενοφοβία και την παράνοια σε όλη την Ιταλία. Μερικοί προληπτικοί θεωρούσαν τους ξένους που ταξιδεύουν ως κακοποιούς που έχουν την πρόθεση να εξαπλώσουν την ασθένεια, όπως και σήμερα οι ανίδεοι συντηρητικοί αποδίδουν το COVID-19 σε κάποιο είδος [κινεζικής συνωμοσίας](#) - όταν δεν το αποκαλούν [φάρσα των Δημοκρατικών](#).

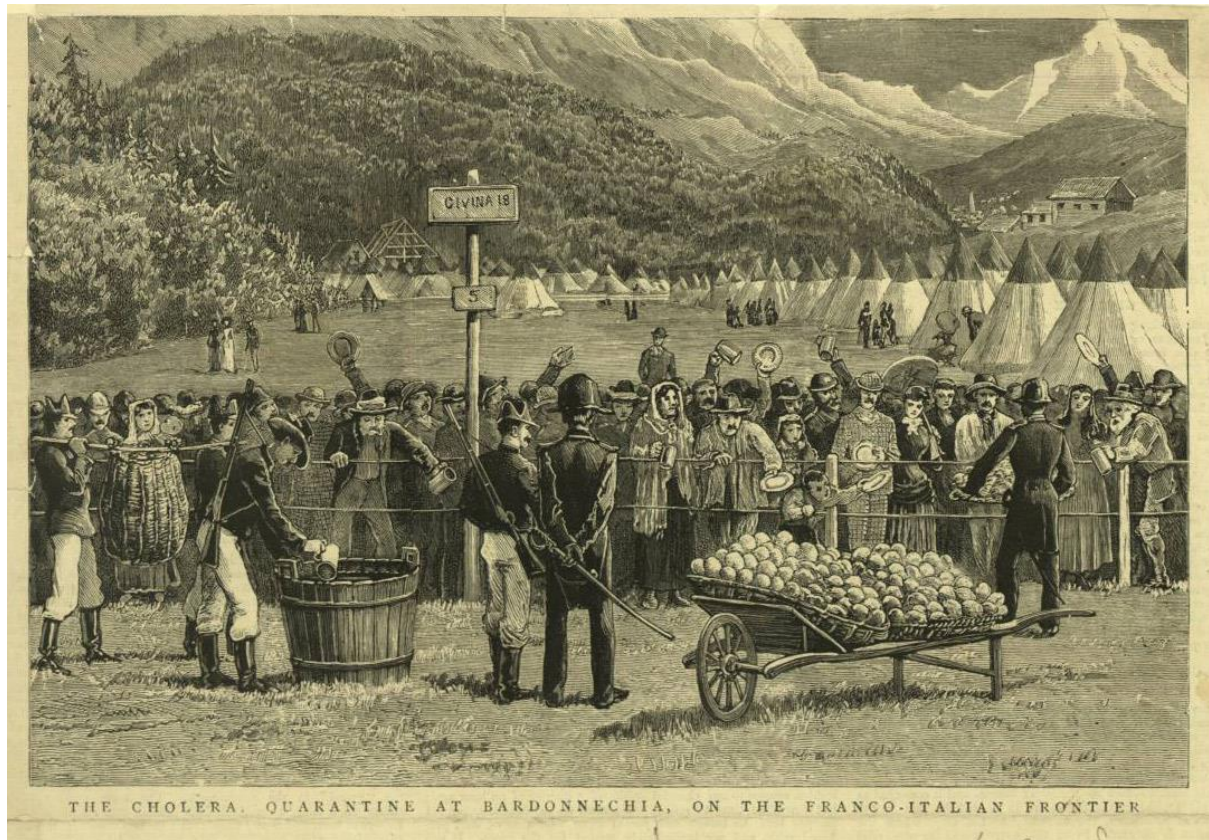
Σε κάθε περίπτωση, η απόπειρα να σταματήσει η εξάπλωση της χολέρας μέσω του στρατιωτικού αποκλεισμού ήταν μια θλιβερή αποτυχία. Το κράτος ήταν πάντα δύο βήματα πίσω από την επιδημία - και οι βαριές επεμβάσεις του απλώς ώθησαν τους ανθρώπους να αποκρύπτουν τα νέα κρούσματα. Όπως υποστηρίζει ο Snowden,

“Στην αυγή της επιστημονικής ιατρικής, στιβαρές πολιτικές για τη δημόσια υγεία εξαρτώνται από την ακριβή και άμεση πληροφόρηση. Η απειλή της στρατιωτικής επιβολής ήταν αντ’ αυτού ο καλύτερος τρόπος για να διακοπούν οι γραμμές επικοινωνίας μεταξύ του πληθυσμού και των αρχών. Ακόμη χειρότερα, η μετακίνηση μεγάλου αριθμού στρατιωτών, που προέρχονταν σε μεγάλο βαθμό από κοινωνικές ομάδες υψηλού κινδύνου, από τοποθεσία σε τοποθεσία σε ανθυγιεινές συνθήκες, ήταν από μόνη της ένα εξαιρετικό μέσο εξάπλωσης μιας επιδημίας. Ένα μεγάλο μέρος της ιστορίας της χολέρας ήταν η ιστορία των μετακινήσεων των νέων με στολή.”

Αυτό το φαινόμενο είναι γνωστό σήμερα, όπου η αστυνομία της Νέας Υόρκης και του Ντιτρόιτ [έπαιξε σημαντικό ρόλο](#) στη διάδοση του COVID-19, μεταφέροντάς το από τη μία γειτονιά στην άλλη και μετατρέποντας τα κρατητήρια και τις φυλακές σε στρατόπεδα θανάτου.

---

⁶ ΣτΜ: δεξ υποσημείωση Νο. 5.

Η πρώτη ιταλική πόλη που γνώρισε μεγάλη έξαρση της επιδημίας χολέρας ήταν η Ia Svezia, μια πόλη λιμάνι όπως η Τουλόν. Οι πρώτοι θάνατοι αποκρύπτονταν από τους ιατρικούς αξιωματούχους, αλλά αφού μολύνθηκε η παροχή νερού με χολέρα και οι θάνατοι εκτοξεύτηκαν, ο στρατός σφράγισε πλήρως την πόλη, επιβάλλοντας λιμό και πανικό. Στα μέσα Σεπτεμβρίου, υπήρξαν δυο μέρες απελπισμένων μαχών καθώς οι κάτοικοι προσπάθησαν να διαπεράσουν τη στρατιωτική ζώνη με τη βία.

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί ο τεράστιος αριθμός προσφύγων σε καραντίνα, οι ιταλικές αρχές δημιούργησαν τα *lazarretos* - στρατόπεδα καραντίνας - συμπεριλαμβανομένου ενός στο νησί ακριβώς έξω από τη Νάπολη. Σε αυτά τα κέντρα περιορισμού, οι φρουροί ανάγκαζαν τους πρόσφυγες να ανταλλάσσουν τα τελευταία από τα υπάρχοντά τους για φαγητό. Η μετάδοση της ασθένειας βρήκε το δρόμο της πίσω στη Νάπολη μέσω αυτών των κατασχεμένων προϊόντων. Αυτά τα στρατόπεδα καραντίνας μας θυμίζουν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης όπως αυτό στο νησί της Λέσβου, στο οποίο οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις τοποθετούν πρόσφυγες σήμερα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, παραμένει επίσημη κυβερνητική πολιτική η κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων προσφύγων σε αντάλλαγμα για τον περιορισμό τους. Αυτά τα σύγχρονα στρατόπεδα βλέπουν επίσης περιοδικές ταραχές καθώς οι πρόσφυγες αγωνίζονται να διεκδικήσουν ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης.

Μέχρι τα τέλη Αυγούστου 1884, οι άνθρωποι στη Νάπολη πέθαιναν σε τόσο μεγάλους αριθμούς που δεν ήταν πλέον δυνατό να μείνει κρυφή η άφιξη της χολέρας. Η στρατιωτική καραντίνα δεν είχε περιορίσει την έξαρση της επιδημίας - την είχε διαδώσει στη μεγαλύτερη πόλη της Ιταλίας.

Σεπτέμβριος 1884: Η επιδημία στη Νάπολη

Ο στρατός είχε αποτύχει. Τώρα εναπόκειντο στους αξιωματούχους της υγείας να αντιμετωπίσουν την επιδημία.

Κάθε φορά που οι αξιωματούχοι μάθαιναν για κάποιον για τον οποίο υπήρχε υποψία ότι είχε χολέρα, έστελναν μια ομάδα φρουρών συνοδευόμενη από έναν γιατρό για να συλλάβουν τον άρρωστο και να τον μεταφέρουν στο νοσοκομείο. Τότε μια ομάδα απολύμανσης θα εμφανιζόταν για να καταστρέψει ή να απολυμάνει τα αντικείμενα του αρρώστου. Στην αρχή, το νοσοκομείο δεν είχε καν κρεβάτια για να φιλοξενήσει τους ανθρώπους που μεταφέρονταν εκεί.

Επιπλέον, οι αξιωματούχοι ξεκίνησαν μια εκστρατεία για τον “καθαρισμό” της πόλης, ανάβοντας μεγάλες φωτιές θείου κάθε βράδυ σε κάθε γωνιά του δρόμου και σε κάθε πλατεία. Αυτό έκανε τον ήδη μολυσμένο αέρα σχεδόν αδύνατο να τον αναπνεύσεις. Ο Δήμος τοιχοκόλλησε επίσης ανακοινώσεις παντού - στο ιδίωμα της βόρειας Ιταλίας, αντί για την τοπική ναπολιτάνικη διάλεκτο - εξηγώντας ότι οι άνθρωποι μπορούσαν να προστατευθούν από την ασθένεια με το να ζουν σε καθαρούς και ευάερους χώρους, ακολουθώντας μια υγιεινή διατροφή τρώγοντας φαγητό καλής ποιότητας, πίνοντας καθαρό νερό, και αποφεύγοντας τόσο τις δημόσιες τουαλέτες όσο και το άγχος... εν συντομία, με το είναι μέλη της άρχουσας τάξης.

Οι αξιωματούχοι έκαναν επίσης μερικά χρήσιμα πράγματα, όπως παροχή στέγης και γευμάτων για τους πολύ φτωχούς, και μερικά αβλαβή πράγματα, όπως πλύσιμο των τοίχων. Όμως η χολέρα είχε μολύνει το πόσιμο νερό της πόλης και το ποσοστό θανάτων σύντομα αυξήθηκε σε πάνω από έναν στους 100 ανθρώπους. Με το ρυθμό που αυξάνονταν τα πτώματα, η ταφή όλων των νεκρών έγινε αδύνατη. Κάποιοι ρίχτηκαν σε μαζικούς τάφους, άλλοι αφέθηκαν να σαπίσουν στο σημείο που είχαν πεθάνει.

Η μεσαία τάξη και η αριστοκρατία έφυγαν από την πόλη. Αυτή τη φορά, ο ταξικά συνειδητοποιημένος στρατός δεν έκανε καμία προσπάθεια να τους σταματήσει. Η κυβέρνηση απαγόρευσε τις δημόσιες συναθροίσεις, αλλά απελπισμένοι άνθρωποι συγκεντρώνονταν στις εκκλησίες για να ικετεύσουν ελεημοσύνη ή μαζεύονταν στους δρόμους σε θρησκευτικές πομπές, απαιτούσαν δωρεές και επιτίθονταν σε εκείνους που δεν μπορούσαν να πληρώσουν.

Το 1884, οι επιστήμονες δεν ήξεραν καμία αποτελεσματική θεραπεία για τη χολέρα. Οι γιατροί στη Νάπολη πειραματίστηκαν με ένα ευρύ φάσμα προσεγγίσεων, από τον καθαρισμό των εντέρων με οξύ έως τη χορήγηση ηλεκτροσόκ, στρυχνίνης και υποδόριων ενέσεων αλατούχου διαλύματος. Πολλές από αυτές τις θεραπείες απλώς επιτάχυναν το θάνατο των ασθενών. Όσοι επέζησαν από τη νοσηλεία είχαν να διηγηθούν ιστορίες τρόμου για τα πειράματα των γιατρών πάνω στους ασθενείς τους.

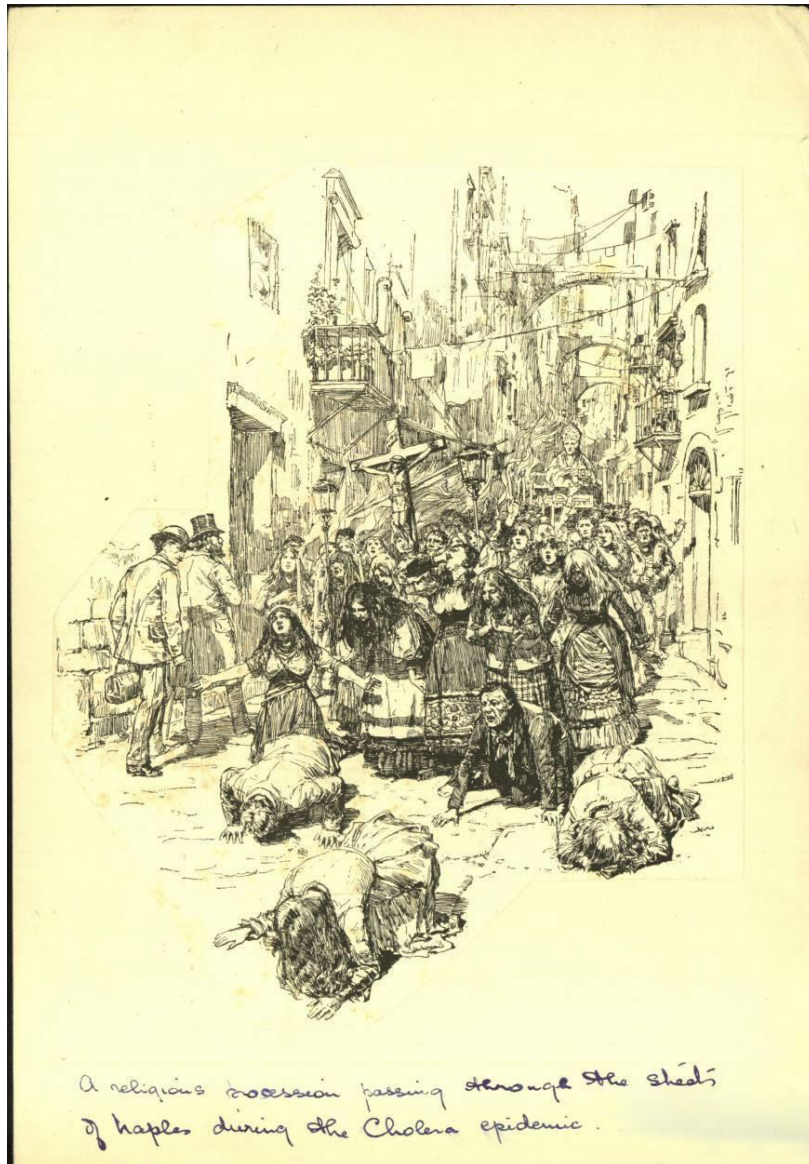
Ως αποτέλεσμα, και λόγω της σχέσης αυτών των γιατρών με τους φρουρούς που τους συνόδευαν και την επεμβατική πολιτική του κράτους, η λαϊκή γνώμη στράφηκε εναντίον των γιατρών. Πολλοί θεώρησαν επίσης ύποπτο ότι αυτοί οι πλούσιοι κύριοι (που μπορούσαν να πληρώσουν για καθαρό νερό και συνθήκες υγιεινής) προσβάλλονταν τόσο σπάνια από την ασθένεια. Οι γιατροί έπεφταν συχνά θύματα επιθέσεων όταν έμπαιναν σε φτωχές γειτονιές, πυροδοτώντας επανειλημμένα ταραχές και αντιπαραθέσεις με τον στρατό.

Με τους πλούσιους να έχουν δραπετεύσει, οι προσπάθειες του δήμου με τον καθαρισμό των υπονόμων και το ασβέστωμα των τοίχων εκλήφθηκαν μεταφορικά ως τμήμα μιας προσπάθειας για την εξάλειψη και την εξόντωση των φτωχών. Όπως εξηγεί ο Snowden,

Τον Σεπτέμβριο του 1884, μια μεγάλη φοβία δηλητηρίασης κατέλυσε την πόλη της Νάπολης. Υπό το φόβο ότι οι δημοτικοί αξιωματούχοι συμμετείχαν σε μια διαβολική συνωμοσία για την εξάλειψη του πλεονασματικού πληθυσμού, ο λαός θεώρησε ότι η χολέρα ήταν στην κυριολεξία πράξη ταξικού πολέμου. Οι αξιωματούχοι της υγείας, οι γιατροί και οι δημοτικοί φρουροί που ξαφνικά εμφανίστηκαν στα στενά της Παλιάς Νάπολης [θεωρούνταν] πράκτορες μιας θανατηφόρας συνωμοσίας. Η αποστολή τους ήταν να σκοτώσουν τους φτωχούς και το όπλο τους ήταν η δηλητηρίαση.

Μια τέτοια αντίδραση, φυσικά, είναι ακατανόητη εκτός του πλαισίου της από καιρό και βαθιά ριζωμένης καχυποψίας του λαού απέναντι στην εξουσία.

Σε μια κοινωνία με τόσες ανισότητες, οι αρχές είχαν κερδίσει από καιρό αυτήν την καχυποψία. Οι κάτοικοι της Νάπολης ένιωθαν προδομένοι από τη δομή τη εξουσίας που τους κυβερνούσε από τη βόρεια Ιταλία, όπως και οι φτωχοί της Νάπολης ένιωσαν προδομένοι από την κυρίαρχη τάξη των Ναπολιτάνων. Καθώς ο Σεπτέμβριος προχωρούσε, μαζικές συγκρούσεις ξεκίνησαν μεταξύ στρατιωτών και κατοίκων, οι οποίες κλιμακώθηκαν σε μάχες με όπλα. Υπήρξαν ταραχές σε δύο από τις φυλακές της πόλης. Καθώς η Νάπολη κατρακυλούσε στο χάος, οι πολιτικές για τη δημόσια υγεία ακυρώνονταν στην πράξη. Όπως και ο στρατός, οι κρατικοί αξιωματούχοι της υγείας είχαν αποτύχει να αντιμετωπίσουν την κατάσταση.

Η Απάντηση των Κινημάτων Βάσης⁷

Ευτυχώς, οι κρατικοί θεσμοί δεν ήταν οι μόνοι που ανταποκρίθηκαν στην επιδημία.

Η πρώτη απάντηση από τα κινήματα βάσης οργανώθηκε από απλούς εργάτες στη Νάπολη, σαν αυτούς που είχε αναλάβει να οργανώσει ο Malatesta τη δεκαετία του 1870. Στις 29 Αυγούστου, η Società Operaia (“Εργατική Εταιρεία”), μια ριζοσπαστική οργάνωση αλληλοβοήθειας που ιδρύθηκε το 1861, ανακοίνωσε μια νέα πρωτοβουλία που είχε σκοπό την παροχή βοήθειας σε όποιον η οικογένειά του είχε πληγεί από χολέρα. Αυτή η “υγειονομική εταιρεία” απαρτιζόταν από λίγους έμπιστους γιατρούς που συνοδεύονταν από απλούς εργάτες που υπηρετούσαν ως νοσοκόμοι. Βασιζόμενοι στα λιγοστά κεφάλαια της Società Operaia, πρόσφεραν φάρμακα, καθαρές κουβέρτες, φαγητό και οικονομική βοήθεια τόσο στους ασθενείς όσο και στους πενθούντες. Καθώς δεν ήθελαν να έχουν καμία σχέση με τα νοσοκομεία ή τη διοίκηση της Δήμου, φρόντιζαν τους ασθενείς με χολέρα στα ίδια τους τα σπίτια, πηγαίνοντας μόνο εκεί όπου είχαν ρητή πρόσκληση. Έχοντας

---

⁷ ΣτΜ: στο πρωτότυπο “The Grassroots Response”

αποκτήσει διασυνδέσεις με τους εργάτες σε όλες τις φτωχές γειτονίες της Νάπολης, μπόρεσαν να διαδώσουν τα νέα για τις υπηρεσίες τους από στόμα σε στόμα.

Μια εβδομάδα αργότερα, στις 4 Σεπτεμβρίου, ένας συντάκτης εφημερίδας από τη μεσαία τάξη με το όνομα Rocco de Zerbi κάλεσε σε μια συνάντηση στην οποία συμμετείχε η Società Operaia, η ιατρική σχολή του Πανεπιστημίου της Νάπολης, εκπρόσωποι του Τύπου και διάφοροι τοπικοί παράγοντες. Η ιδέα ήταν να δημιουργηθεί μια οργάνωση σε ολόκληρη την πόλη που θα πήγαινε την “υγειονομική εταιρεία” των εργατών στο επόμενο στάδιο. Όπως συμβαίνει συχνά, οι αρχικές προσπάθειες από ριζοσπάστες οργανωτές της βάσης είχαν προσελκύσει ακτιβιστές από τη μεσαία τάξη με περισσότερους πόρους που ήταν πεπεισμένοι ότι θα μπορούσαν να κάνουν καλύτερη δουλειά σε αυτό που είχαν αρχίσει μόνοι τους οι απλοί άνθρωποι. Η οργάνωση που προέκυψε από αυτήν τη συνάντηση, που ονομάστηκε επίσημα Επιτροπή Βοήθειας για τα Θύματα της Χολέρας, έγινε κοινώς γνωστή ως Λευκός Σταυρός.

Οι ενώσεις των εργατών συνέχισαν να συντονίζουν τις προσπάθειες των οργανώσεων βάσης σε όλη την πόλη - αλλά έχοντας τους πόρους και τα διαπιστευτήρια των χορηγών του, ο Λευκός Σταυρός πήρε όλα τα εύσημα στα διεθνή μέσα ενημέρωσης και στη συνέχεια στην ιστοριογραφία. Αυτό δεν προκαλεί έκπληξη, δεδομένου ότι ο προϋπολογισμός του Λευκού Σταυρού κατέληξε να είναι 200 φορές μεγαλύτερος από τα αρχικά κεφάλαια που είχε συγκεντρώσει η Società Operaia. Ωστόσο, ο Λευκός Σταυρός εξαρτιόταν από τις επαφές των εργαζομένων και την εμπιστοσύνη που είχαν κερδίσει οι ριζοσπαστικές εργατικές οργανώσεις μεταξύ των φτωχών και των εξαγριωμένων.⁸

Η επιρροή των εργατικών ενώσεων και η επιφυλακτικότητα των εργατών ανάγκασαν τον Λευκό Σταυρό να ακολουθήσει μια θεμελιωδώς αντί-ιεραρχική⁹ προσέγγιση. Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι κανείς δεν θα αμφισβητούσε τις καλές προθέσεις του, ο Λευκός Σταυρός αποτελούταν εξ ολοκλήρου από μη αμειβόμενους εθελοντές. Αντί να δοκιμάζουν πειραματικές θεραπείες στους ασθενείς, οι εθελοντές του Λευκού Σταυρού έμειναν στο να παρέχουν καταπραϊντική φροντίδα και να διανέμουν καθαρές κουβέρτες, σεντόνια, στρώματα, απολυμαντικά και τρόφιμα. Δεν είχαν ποτέ όπλα πάνω τους, και δεν επέμεναν στον υποχρεωτικό υποκαπνισμό ή την καταστροφή της περιουσίας των ασθενών με χολέρα. Μαθαίνοντας από την πρωτοβουλία της Società Operaia, έμειναν σε απόσταση από το κράτος, προσφέροντας βοήθεια μόνο όταν τους το ζητούσαν και αρνούνταν να έχουν την οποιαδήποτε σχέση με τους φρουρούς που ακολουθούσαν τους κρατικούς γιατρούς.

Όπως έγραφε έπειτα ο de Zerbi,

Ποτέ δεν επέτρεψα τη συγχώνευση της ιατρικής μας υπηρεσίας με τις υπηρεσίες της πόλης. Οποιαδήποτε τέτοια συγχώνευση θα μας εξίσωνε με τις αρχές και με αυτόν τον τρόπο θα κατέστρεφε το έργο μας... γιατί το κοινό θα μας φοβόταν και θα μας απέφευγε.

Ενώ οι ακτιβιστές από τη μεσαία τάξη υιοθετούσαν το μοντέλο οργάνωσης των κινημάτων της βάσης, άλλοι λιγότερο συμπαθητικοί χαρακτήρες ανταγωνίζονταν για το ποιος θα παρουσιαστεί ως σωτήρας της Νάπολης.

Ο Βασιλιάς Umberto, γιος του Victor Emmanuel υπό τον οποίο είχε γίνει η ένωση της Ιταλίας, έφτασε στη Νάπολη στις 9 Σεπτεμβρίου. Ο Umberto ήταν ένας αντιδραστικός συντηρητικός, μισητός από τους εργάτες και τους ριζοσπάστες σε όλη την Ιταλία για τις πολιτικές του. Τη χρονιά που ανέβηκε στην εξουσία, το 1878, ο αναρχικός Giovanni Passannante είχε αποπειραθεί να τον

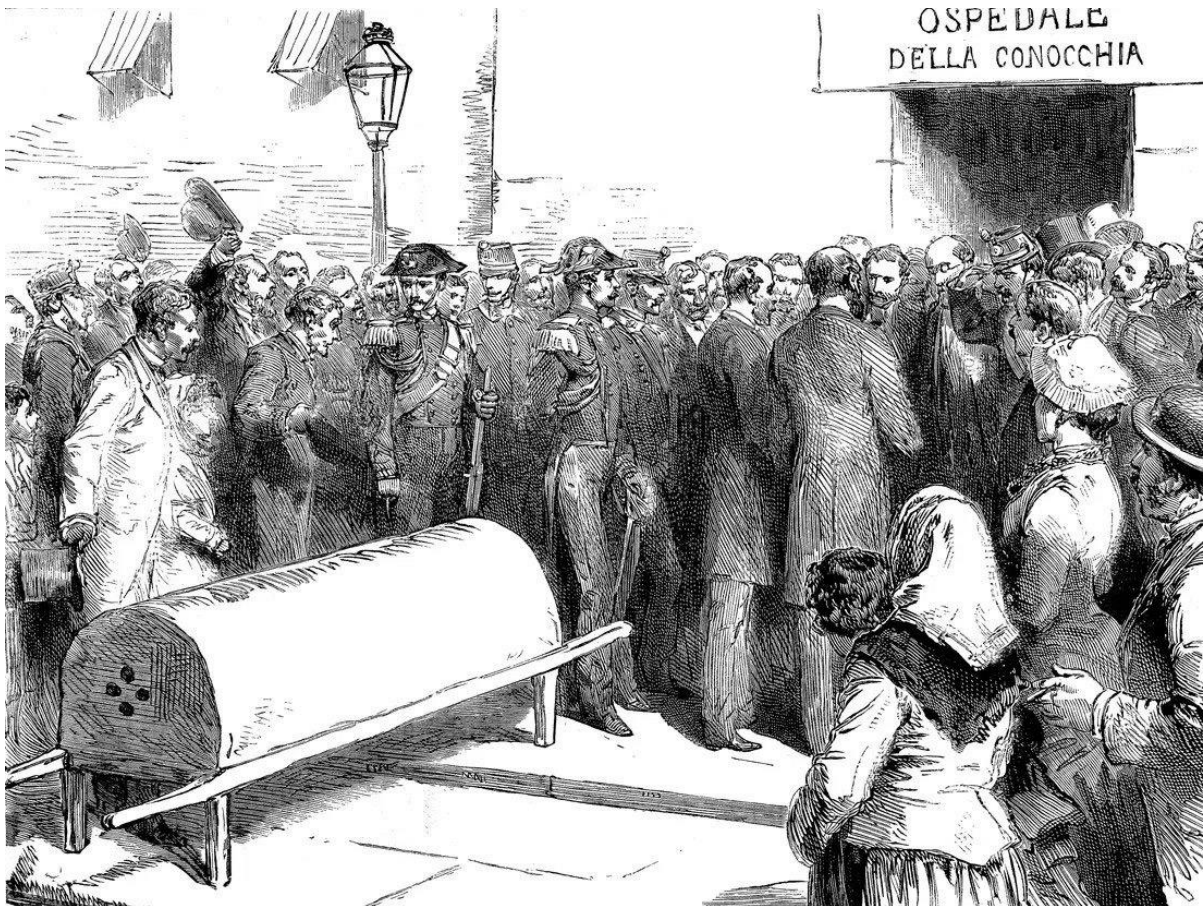
⁸ ΣτΜ: στο πρωτότυπο “the poor and the angry”

⁹ ΣτΜ: στο πρωτότυπο “anti-authoritarian”

δολοφονήσει. Χρόνια μετά την επιδημία, το 1900, ο αναρχικός Gaetano Bresci [κατάφερε να σκοτώσει](#) τον Umberto, για να πάρει εκδίκηση για την απόφασή του να ανταμείψει έναν στρατηγό που είχε σφαγιάσει ψυχρά πάνω από 300 διαδηλωτές το 1898. (Παρεμπιπτόντως, λίγο πριν από αυτό, ο Bresci διακινδύνευσε πάλι τη ζωή του για να αφοπλίσει έναν επίδοξο δολοφόνο που πυροβόλησε τον Malatesta.) Ο Umberto δεν είχε τη συμπάθεια των φτωχών.

Το καθεστώς του Umberto βρισκόταν σε διαμάχη με την Καθολική Εκκλησία. Η επίσκεψή του στη Νάπολη υπολογίστηκε για να επισκευάσει αυτή τη σχέση, εδραιώνοντας τον συντηρητισμό στην Ιταλία. Άλλα θεσμοί της άρχουσας τάξης, όπως η Τράπεζα της Νάπολης, αναζητούσαν τρόπους για να σταθεροποιήσουν εκ νέου την οικονομία μέσω της φιλανθρωπίας. Εάν η μοναρχία, η Εκκλησία και οι καπιταλιστές στο ανώτερο επίπεδο κατάφερναν να παρουσιαστούν ως αυτοί που φρόντιζαν για τον λαό της Νάπολης, θα νομιμοποιούσαν την εξουσία τους, καθιστώντας πιο δύσκολο για τους διοργανωτές να κινητοποιήσουν το λαό να αντισταθεί στις διάφορες μορφές καταπίεσης που διατηρούσε τα προνόμιά τους.

Και καθ' όλη τη διάρκεια, χιλιάδες πέθαιναν στη Νάπολη.

Η Χολέρα στη Νάπολη

Οι Αναρχικοί στη Νάπολη

Αυτές ήταν οι προκλήσεις τη στιγμή που ο Malatesta και άλλοι αναρχικοί από όλη την Ιταλία προσπαθούσαν να ξεκινήσουν για τη Νάπολη. Από τις αρχές Αυγούστου διοργάνωναν προσπάθειες αλληλεγγύης για όσους είχαν πληγεί από την έξαρση της επιδημίας της χολέρας. Ήταν πρόθυμοι να πάρουν μέρος στις προσπάθειες για την περίθαλψη στο πεδίο της δράσης. Ο ίδιος ο Malatesta είχε

μεγαλώσει στη Νάπολη και είχε σπουδάσει ιατρική εκεί. Η ποινή φυλάκισης που κρεμόταν πάνω από το κεφάλι του δεν τον απέτρεπε. Ωστόσο, μέχρι τις αρχές Σεπτεμβρίου, ο Malatesta και οι σύντροφοί του στη Φλωρεντία δεν είχαν καταφέρει να συγκεντρώσουν αρκετά χρήματα για να πληρώσουν για το ταξίδι.

Στο “ο Galileo Palla και τα γεγονότα της Ρώμης (1 Μαΐου 1891)”, που δημοσιεύτηκε στο τεύχος της 23ης Μαΐου του 1891 της εβδομαδιαίας εφημερίδας *La Rivendicazione* (“Η απαίτηση”) στο Forlì¹⁰, ο Malatesta θυμάται πώς συναντήθηκε με τον Galileo Palla, έναν αναρχικό που βοήθησε στη χρηματοδότηση του ταξιδιού τους και επαινεί τις ακούραστες προσπάθειες του Palla όταν έφτασαν στη Νάπολη.

Γνώρισα τον Palla στη Φλωρεντία το 1884. Η χολέρα μαινόταν στη Νάπολη, και υπήρχαν πολλοί από εμάς μεταξύ των Σοσιαλιστών που λαχταρούσαν να βιαστούν να διασώσουν όσους υπέφεραν από τη χολέρα. Ενώ προσπαθούσαμε να συλλέξουμε τα χρήματα για το ταξίδι, έφτασε ο Palla, ο οποίος θα πήγαινε κι αυτός στη Νάπολη, και καθώς είχε περισσότερα χρήματα από όσα χρειαζόταν για το εισιτήριο του τρένου, έκανε στάση στη Φλωρεντία για να δει αν μπορούσε να βοηθήσει οποιονδήποτε ήταν πρόθυμος να φύγει αλλά δεν μπορούσε να το κάνει λόγω έλλειψης χρημάτων.

Ήρθε στο σπίτι μου φωνάζοντας και χειρονομώντας. “Πώς”, μου είπε, “Πώς και δεν πας στη Νάπολη!”

-“Ποιος είσαι?” ρώτησα.

- “Τι σε νοιάζει;” ήταν η απάντησή του. “Αυτοί που βασανίζονται από τη χολέρα δεν χρειάζονται να γνωρίζουν το όνομα εκείνου που βρίσκεται στο προσκέφαλό τους.”

“Σωστά”, είπα— “Πολλοί από εμάς εδώ θέλουμε να φύγουμε, αλλά δεν έχουμε καταφέρει ακόμη να συγκεντρώσουμε τα χρήματα για το ταξίδι”. Τότε ο Palla αδειάζει τις τσέπες του στο τραπέζι, και έτσι με τα χρήματά του, μαζί με αυτά που μπορέσαμε να βρούμε στη Φλωρεντία, καταφέραμε να φύγουμε - οι Gigia Pezzi, Arturo Feroci, Vinci, Delvecchio, εγώ και άλλοι σύντροφοι.

Η συμπεριφορά του Palla στη Νάπολη ήταν υπέροχη. Γενναίος, ακούραστος, εργαζόταν νύχτα μέρα. Ήμασταν όλοι άφραγκοι, μερικές φορές στην πείνα και σχεδόν ζηλεύαμε τη σούπα που δίναμε στους ασθενείς που ανάρρωναν. Ο Palla έλαβε κάποια χρήματα από το σπίτι του, τα οποία αντιστοιχούσαν σε μεγάλο βαθμό στις ανάγκες του. Αλλά, όπως θα είχε κάνει ο καθένας από εμάς, τα έβαλε στο κοινό ταμείο, έτσι ώστε να μπορέσουμε να επιβιώσουμε όλοι μέχρι το τέλος της επιδημίας.

Ζητήστε από τους αναρχικούς το οτιδήποτε, Rocco De Zerbi - δεν θα έχει ξεχάσει τις υπηρεσίες των αναρχικών της Φλωρεντίας αν θυμάσαι έναν ψηλό, αδύνατο, μάλλον γκρινιαρή νεαρό που, τις στιγμές όταν περίμενε να γίνει η διανομή των υπηρεσιών, άραζε στο πίσω μέρος της αίθουσας επιτροπής του Λευκού Σταυρού, σιωπηλός, πίσω από όλους, αλλά που με το πρώτο αίτημα για εθελοντή, θα πηδούσε, μπροστά από οποιονδήποτε άλλο, και θα έβγαινε μπροστά φωνάζοντας: “Εγώ!”

“Αλλά εσύ”, θα έλεγαν μερικές φορές, “είσαι τώρα εκτός βάρδιας”.

“Δεν έχει σημασία”, θα απαντούσε, “Μπορώ να επιστρέψω.” Και επέστρεφε και τους εξέπληττε όλους με την πραγματικά εξαιρετική φυσική του αντοχή, κερδίζοντας τον θαυμασμό από καρδιάς,

---

¹⁰ Αυτό το άρθρο αναδημοσιεύτηκε αργότερα στο τεύχος της 1ης Οκτωβρίου του 1933 του *Studi Sociali* στο Montevideo, όπου και το διαβάσαμε, με τη βοήθεια του Davide Turcato.

με την αφοσίωση, την ευαισθησία που έβαζε στη φροντίδα των ασθενών. Αυτός ο νεαρός ήταν η Palla.¹¹

Αυτή η διήγηση δείχνει πόσο στενά συνεργάστηκαν οι Malatesta, Palla και άλλοι με τον Λευκό Σταυρό στη Νάπολη - και είναι ενδεικτική για το χαρακτήρα αυτής της σχέσης.

Μέχρι τις 13 Σεπτεμβρίου, περισσότεροι από 1000 εθελοντές είχαν ενταχθεί στις προσπάθειες για την περίθαλψη από όλη την Ιταλία, καθώς και από την Ελβετία, τη Γαλλία, την Αγγλία και τη Σουηδία. Σε σχέση με τις προσπάθειες του κράτους, η κινητοποίηση είχε τεράστια επιτυχία. Περίπου τα δύο τρίτα των ασθενών που βρίσκονταν στη φροντίδα των εθελοντών του Λευκού Σταυρού επέζησαν. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα ποσοστά θανάτου σε νοσοκομεία της Νάπολης, στα οποία πέθανε η πλειονότητα των ασθενών με χολέρα.

Οι αναρχικοί ήταν στην πρώτη γραμμή αυτών των προσπαθειών. Σύμφωνα με τον Nunzio Dell'Erba (βλ. Παράρτημα), στους Malatesta και Palla προστέθηκαν στη Νάπολη άλλοι σύντροφοι από τη Φλωρεντία, συμπεριλαμβανομένων των [Luigia Minguzzi](#), Francesco Pezzi, Arturo Feroci, Giuseppe Cioci και Pietro Vinci, για να μην αναφέρουμε πολλούς άλλους αναρχικούς από ολόκληρη τη χερσόνησο. Δεν γνωρίζουμε πόσοι από αυτούς προσβλήθηκαν από τη χολέρα κατά τη διάρκεια της δράσης τους, αλλά γνωρίζουμε ότι δύο αναρχικοί πέθαναν από αυτήν - οι Antonio Valdrè και Rocco Lombardo - καθώς και ο σοσιαλιστής Massimiliano Boschi.

Ο Λευκός Σταυρός είχε χωρίσει τη Νάπολη σε δώδεκα τμήματα. Σύμφωνα με τον Luigi Fabbri, ο Malatesta και οι σύντροφοί του ανέλαβαν την ευθύνη για τη διοργάνωση ενός από αυτά τα τμήματα. Ο Fabbri ισχυρίζεται ότι οι ασθενείς με χολέρα σε αυτό το τμήμα είχαν το υψηλότερο ποσοστό ανάκαμψης σε όλη τη Νάπολη, επειδή ο Malatesta - που μεγάλωσε στη Νάπολη και είχε στενούς δεσμούς με τα πιο μαχητικά στοιχεία του τοπικού εργατικού κινήματος - ήταν ιδιαίτερα καλά εξοπλισμένος στο να αναγκάζει τις δημοτικές αρχές να παραδίδουν τρόφιμα και φάρμακα, τα οποία οι αναρχικοί διένεμαν σε όσους έχουν ανάγκη.

Η καταγραφή του Fabbri βασίζεται σε ιστορίες που πρέπει να είχε ακούσει από τον ίδιο τον Malatesta. Κάποιο υλικό έχει φτάσει σε μας από τον Malatesta που το επιβεβαιώνει. Σύμφωνα με το αρχείο του δικαστηρίου στο «Verbale d'Udienza», 21-28 Απριλίου, ενώ ήταν σε δίκη στην Ανκόνα το 1898, ο Malatesta κατέθεσε:

“Το 1884, αφού έφτιαξα μια ομάδα αναρχικών, πήγα στη Νάπολη για να βοηθήσω τα θύματα της χολέρας. Οι καθηγητές μου εκεί με έβαλαν υπεύθυνο της ιατρικής υπηρεσίας και έμεινα στη Νάπολη μέχρι το πέρας της επιδημίας και επαινήθηκα γι' αυτό.”

---

¹¹ Ο Malatesta συνεχίζει: “Μετά την επιδημία της χολέρας στη Νάπολη, ήμουν πάντα σε επαφή ή σε στενή σχέση με τον Palla. Τον έχω δει σε πολύ δύσκολες περιστάσεις και τον έβρισκα πάντα να είναι καλός, πάντα έτοιμος να βάλει τον εαυτό του και τα χρήματά του στην υπηρεσία της υπόθεσής μας, των φίλων ή των αναγκών, πάντα θαρραλέος και πρώτος να υψώσει το ανάστημα στον κίνδυνο, πάντα προσηλωμένος σε όλα με την ψυχή του, με όλη του τη δύναμη αφιερωμένη στον θρίαμβο της καλοσύνης. Έχω διεισδύσει, με τον εξαναγκασμό ή με την οικειότητα, στα βάθη του κάπως άγριου χαρακτήρα του, και έχω δει μια τεράστια αγάπη για τους ανθρώπους, μια ισχυρή πίστη στην καλοσύνη, μια σταθερή απόφαση να αφιερώσει τη ζωή του στον θρίαμβο των ιδεών του, και είδα με συγκίνηση πώς αυτές οι αποστολικές ιδιότητες ήταν αρμονικά ενωμένες με τη βαθιά στοργή που έτρεφε για τη μητέρα του, την οποία θυμόταν συχνά, και της οποίας η μνήμη γέμιζε με δάκρυα τα μπλε μάτια του.”

Μια ελαφρώς διαφορετική καταγραφή αυτών των επαίνων εμφανίζεται στο περιοδικό *L'Agitazione*, στην οποία λέγεται ότι ο Malatesta πρόσθεσε

*"Ήμουν κι εγώ στη Νάπολη κατά τη διάρκεια της επιδημίας και η επιτροπή με επαίνεσε."*¹²

Μπορούμε να πάρουμε μια γεύση της εμπειρίας των αναρχικών στη Νάπολη από τις αναφορές από την Ιταλία που εμφανίστηκαν στην ελβετικό αναρχικό περιοδικό *le Révolté* μεταξύ Σεπτεμβρίου και Δεκεμβρίου του 1884:

"Η Χολέρα έκανε τη θανατηφόρα εμφάνισή της και στην Ιταλία και, αυτήν την ώρα, παίρνει πολλές ζωές, φυσικά μεταξύ των προλεταριακών οικογενειών που δεν διαθέτουν την πολυτέλεια της υγιεινής, για τον απλό λόγο ότι αυτή είναι προνόμιο που κατέχει μόνο η αστική τάξη, όπως όλα τα άλλα."

-*le Révolté*, 14 Σεπτεμβρίου 1884

"Γράφοντας αυτές τις λίγες γραμμές, θέλω να προσφέρω την αλληλεγγύη που αξίζει στον συντρόφο μας Rocco Lombardo από τη Γένοβα.

Ένας γοητευτικός νεαρός άνδρας, μόλις και με τα βίαις 27 ετών, τολμηρός και γενναιόδωρος, ήταν ένας από τους πιο αφοσιωμένους και ευφυείς μεταξύ των επαναστατικών αναρχικών της Γένοβας. Αφιέρωσε όλη του τη δύναμη και όλες τις σκέψεις του στην υπόθεσή μας - στο να πραγματοποιηθεί ένα επαναστατικό κίνημα, οπουδήποτε, στο να βεβαιωθεί ότι είχε οργανωθεί με τον σωστό τρόπο, όπως απαιτούσαν οι φιλοδοξίες του και η ακούραστη αφοσίωσή του.

Μια ευκαιρία παρουσιάστηκε. Η χολέρα βρισκόταν στη Νάπολη και έπαιρνε πολλά θύματα από τους προλετάριους αδελφούς του. Ενώθηκε με άλλους συντρόφους και έφυγε από το Μιλάνο που βρισκόταν, για να πάει στην καρδιά του κινδύνου.

Με το που έφτασε στη Νάπολη, έγινε από τους πιο γνωστούς για το θάρρος και την ανιδιοτέλεια του στη βοήθεια των θυμάτων της τρομερής μάστιγας. Χτυπημένος ο ίδιος από την ασθένεια, πέθανε στις 18 Σεπτεμβρίου.

*Ο Lombardo ήταν ένας ένθερμος προπαγανδιστής. Την προηγούμενη χρονιά, στο Τορίνο, είχε ιδρύσει την εφημερίδα *Proximus Taus*, την οποία υποστήριζε με τους συντρόφους του μέχρι*

¹² "Il Processo," μέρη 1-10, *L'Agitazione, Supplemento Quotidiano*, αρ. 1-10 (21-30 Απριλίου 1898). Και τα δύο αυτά αντίγραφα εμφανίζονται στα αγγλικά στη συλλογή συγγραμμάτων του Malatesta του Davide Turcato, *A Long and Patient Work: The Anarchist Socialism of L'Agitazione, 1897-1898*.

την τελευταία στιγμή με όλες τις θυσίες που ήταν ικανός να κάνει. Αυτή η εφημερίδα παρέμεινε μαχητική μέχρι το τέλος, παραμένοντας στις επάλξεις για αρκετούς μήνες.

Φτωχέ Rocco, πέθανες χωρίς να έχεις έναν φίλο κοντά σου να σου αποδώσει το τίμημα της αλληλεγγύης που σου άξιζε. Σου το αποδίδουμε σήμερα πάνω από τον τάφο σου, δεσμευόμαστε να υπερασπιστούμε αυτές τις ιδέες που σου ήταν τόσο αγαπητές και να θυσιάσουμε τον εαυτό μας όπως έκανες εσύ για την Κοινωνική Επανάσταση.”

- “Révolté”, 28 Σεπτεμβρίου 1884

“Λαμβάνουμε από τους φίλους μας στο Μιλάνο μια διαμαρτυρία ενάντια στις συκοφαντίες που ο κληρικός και αστικός τύπος σωρεύει στους αναρχικούς, και συγκεκριμένα στον σύντροφο Rocco Lombardo, του οποίου ο θάνατος ανακοινώθηκε στο τελευταίο μας τεύχος. Σύντροφοι, δεν αξίζει να χάνουμε χρόνο να απαντάμε στις συκοφαντίες αυτών των μαριονετών. Απλά δώστε τους μια κλοτσιά κάπου όποτε τους συναντήσετε...”

- “Révolté”, 25 Οκτωβρίου 1884

“Στη Νάπολη, όπως γνωρίζετε, η χολέρα έχει προκαλέσει τον όλεθρο μεταξύ των εργατών. Δεν θα μπορούσε να υπάρξει σαφέστερη απόδειξη της ανισότητας στην σημερινή κοινωνία. Οι φίλοι μας που πήγαν κατά τη διάρκεια της επιδημίας για να βοηθήσουν τους ασθενείς μόλις δημοσίευσαν ένα μανιφέστο, στο οποίο έχουν αποκαλύψει την πραγματική αιτία της χολέρας - τη φτώχεια. Και έχουν υποδείξει τη μόνη θεραπεία - την Κοινωνική Επανάσταση.

“Οι εφημερίδες εδώ σκανδαλίστηκαν, φυσικά, και μια εφημερίδα κληρικών δεν παρέλειψε να ζητήσει το μένος της αστυνομίας εναντίον αυτών των αδυσώπητων αναρχικών, οι οποίοι αρνούνται να επιτρέψουν στους ανθρώπους να πεθάνουν ειρηνικά.”

- “[Révolté](#),” 7 Δεκεμβρίου 1884

Δυστυχώς, απ’ όσο γνωρίζουμε, κανείς δεν μπόρεσε να εντοπίσει το μανιφέστο που αναφέρεται στο τεύχος της 7ης Δεκεμβρίου.

Νίκη κατά της Χολέρας;

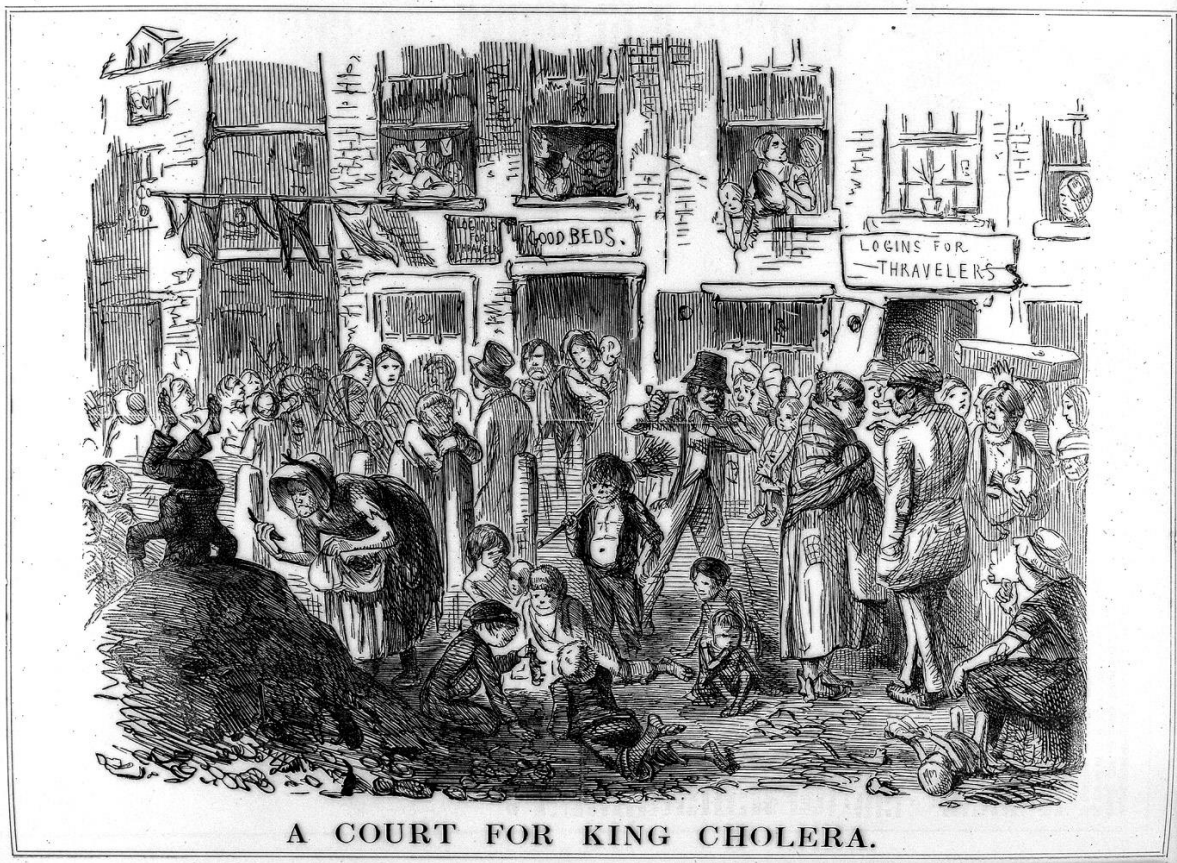
Ο Λευκός Σταυρός διαλύθηκε επίσημα στις 26 Σεπτεμβρίου, ανακοινώνοντας ότι η κρίση είχε περάσει στο βαθμό που οι δημοτικές αρχές μπορούσαν και πάλι να αντιμετωπίσουν την επιδημία από μόνες τους. Είναι πιθανόν οι εργατικές ενώσεις να συνέχισαν τις δικές τους προσπάθειες για αλληλοβοήθεια, όπως έκαναν και πριν από την εμφάνιση του Λευκού Σταυρού. Χάρη εν μέρει στις προσπάθειές τους, οι θάνατοι μειώθηκαν σημαντικά τον Οκτώβριο και η επιδημία τελείωσε επίσημα στις αρχές Νοεμβρίου. Το κίνημα βάσης δεν είχε νικήσει τη χολέρα από μόνο του - αλλά είχε επιτύχει κάτι που το κράτος δεν μπορούσε να κάνει, να βοηθήσει χιλιάδες φτωχούς ανθρώπους να επιβιώσουν από την καταστροφή. Πάνω απ’ όλα, είχε αποδείξει ότι τα καλύτερα προγράμματα βοήθειας είναι αυτά που ξεκινούν από εκείνους που τα έχουν ανάγκη, επιτρέποντάς τους να καθορίσουν από μόνοι τους ποιες είναι οι ανάγκες τους και οι προτεραιότητές τους.

Στον Malatesta προσφέρθηκε επίσημα ένα βραβείο σε αναγνώριση των προσπαθειών του. Το αρνήθηκε. Το ίδιο κράτος που προσπαθούσε να τον ανταμείψει για όσα είχε κάνει στη Νάπολη περίμενε επίσης να τον φυλακίσει για πράγματα που δεν είχε κάνει στη Φλωρεντία. Άλλωστε, δεν επιθυμούσε να γίνει ηγέτης - απλώς ένας σύντροφος μεταξύ συντρόφων.

Αν είναι αλήθεια, όπως λέει ο Fabbri, το ότι οι φτωχοί Ναπολιτάνοι στο τμήμα της Νάπολης που βοήθησε να οργανώσει ο Malatesta είχαν το υψηλότερο ποσοστό επιβίωσης - όχι λόγω των ιατρικών ικανοτήτων του Malatesta, αλλά λόγω της πίεσης που κατάφεραν οι αναρχικοί στην κυβέρνηση για να την αναγκάσουν να παραδώσει αποθηκευμένες προμήθειες - αυτό επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό ότι "η πραγματική αιτία της χολέρας ήταν η φτώχεια". Στο *Η Νάπολη την Εποχή της Χολέρας*, ο ιστορικός Frank Snowden υποστηρίζει ότι η φτώχεια ήταν μια σοβαρή αιτία της επιδημίας του 1884 στη Νάπολη: "Η χολέρα ευδοκιμεί στη φτώχεια επειδή οι φτωχοί, από τον υποσιτισμό και τις εντερικές διαταραχές, έχουν την προδιάθεση να προσβληθούν από την ασθένεια."

Η κύρια λύση για τη χολέρα, όπως γνωρίζουμε σήμερα, είναι να δοθεί πρόσβαση σε καθαρό νερό σε όλους. Οι υδραυλικοί, όχι οι γιατροί, είναι οι ήρωες αυτής της ιστορίας. Όμως - όπως απέδειξαν επανειλημμένα ξεσπάσματα χολέρας στη Νάπολη και αλλού κατά τη διάρκεια του 20ού και του 21ου αιώνα - βασιλιάδες, καπιταλιστές και πρωθυπουργοί όλοι θα κρατήσουν ένα μέρος του πληθυσμού σε επικίνδυνες συνθήκες, εκτός εάν η συλλογική αλληλεγγύη και η εξέγερση χωρίς συμβιβασμούς τους αναγκάσουν να διαμοιράσουν τους πόρους που προσπαθούν να συσσωρεύσουν.

Παραθέτοντας το χαμένο μανιφέστο, **το πραγματικό φάρμακο για την πρόληψη της επιστροφής της χολέρας δεν μπορεί να είναι άλλο από την κοινωνική επανάσταση.**

Το Μετά

Εκείνο το φθινόπωρο, αφού επέστρεψε στη Φλωρεντία, ο Malatesta κατάφερε να αποφύγει την ποινή φυλάκισης που κρεμόταν πάνω από το κεφάλι του δραπετεύοντας από την Ιταλία, κρυμμένος μέσα σε ένα κουτί με ραπτομηχανές. Για τον επόμενο μισό αιώνα, συνέχισε να οργανώνει και να γράφει, αφήνοντας το σημάδι του στο αναρχικό κίνημα πάνω σε τρεις ηπείρους.

Στα γραπτά του, αξιοποίησε επανειλημμένα την εμπειρία του με τη χολέρα, χρησιμοποιώντας τη για να αναδείξει το πώς οι μοίρες των ανθρώπων στις αντίθετες πλευρές του πλανήτη συνδέονται άρρηκτα - κάτι που η πανδημία COVID-19 μας έχει δείξει για άλλη μια φορά σήμερα - και τονίζοντας ότι το ίδιο το κράτος δεν μπορεί να προστατέψει την υγεία, μόνο εμποδίζει τους γιατρούς από το να τη συντηρούν.

Καταλήγουμε με μερικές επιλογές από το έργο του.

“Ο κάτοικος της Νάπολης ενδιαφέρεται τόσο για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ανθρώπων που κατοικούν στις όχθες του Γάγγη από όπου έρχεται η χολέρα σε αυτόν, όσο και για την αποχέτευση των αποθηκών στο λιμάνι της πόλης του. Η ευημερία, η ελευθερία και το μέλλον ενός ορεισίβιου χωρικού χαμένου κάπου ανάμεσα στα φαράγγια των Απέννινων εξαρτώνται όχι μόνο από τις συνθήκες ευημερίας ή φτώχειας των κατοίκων του χωριού του και από τις γενικές συνθήκες διαβίωσης του ιταλικού λαού, αλλά και από τις συνθήκες διαβίωσης των εργατών στην Αμερική ή την Αυστραλία, από την ανακάλυψη ενός Σουηδού επιστήμονα [ο Malatesta πιθανότατα είχε στο μυαλό του τον Alfred Nobel, ο οποίος είχε εφεύρει το δυναμίτη το 1866 - ένα σημαντικό γεγονός στην άνοδο του αναρχισμού], από τη νοσοτροπία και τις υλικές συνθήκες διαβίωσης των Κινέζων, από το αν υπάρχει πόλεμος ή ειρήνη στην Αφρική. Με άλλα λόγια, από όλες τις περιστάσεις, μεγάλες και μικρές, που οπουδήποτε στον κόσμο ενεργούν σε έναν άνθρωπο.”

-Errico Malatesta, “Αναρχία”

“Εκείνοι που βρίσκονται σε κυβερνητική θέση, έχοντας απομακρυνθεί από την προηγούμενη κοινωνική τους θέση, που ασχολούνται κυρίως με τη διατήρηση στην εξουσία, χάνουν κάθε δύναμη να ενεργούν αυθόρμητα και γίνονται μόνο εμπόδιο στην ελεύθερη δράση των άλλων...”

Με την κατάργηση αυτής της αρνητικής ισχύος που αποτελεί την κυβέρνηση, η κοινωνία θα γίνει αυτό που μπορεί να είναι, με τις δεδομένες δυνάμεις και δυνατότητες της στιγμής...

Εάν υπάρχουν γιατροί και δάσκαλοι υγιεινής, θα οργανωθούν από μόνοι τους για την υπηρεσία της υγείας. Και αν δεν υπάρχουν καθόλου, μια κυβέρνηση δεν μπορεί να τους δημιουργήσει. Το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να τους δυσφημίσει στα μάτια των ανθρώπων - που τείνουν να διασκεδάζουν υποψίες, μερικές φορές πολύ βάσιμες, σε σχέση με το κάθε τι που τους επιβάλλεται - να τους αναγκάσει να σφαγιαστούν ως δηλητηριαστές όταν επισκέπτονται ανθρώπους που έχουν χτυπηθεί από τη χολέρα. ”

Errico Malatesta, “Αναρχία”

“Μην ρωτάς, είπε ένας σύντροφος, με τι θα πρέπει να αντικαταστήσουμε τη χολέρα. Είναι ένα κακό, και το κακό πρέπει να εξαλειφθεί, όχι να αντικατασταθεί. Αυτό είναι αλήθεια. Αλλά το πρόβλημα είναι ότι η χολέρα επιμένει και επιστρέφει, εκτός εάν οι συνθήκες βελτιωμένης υγιεινής έχουν αντικαταστήσει εκείνες που επέτρεπαν πρώτα στην ασθένεια να κερδίζει και να εξαπλώνεται. ”

-Errico Malatesta, «Demoliamo. E poi; » Pensiero e Volontà (Ρώμη) 3, αρ. 10 (16 Ιουνίου 1926).

Παράρτημα: Πρόσθετες Παραπομπές

Οι Καταβολές του Σοσιαλισμού στη Νάπολη του Nunzio Dell'Erba και Ο Ιταλικός Αναρχισμός, 1864-1892 του Nunzio Pernicone προσφέρουν και τα δύο σύντομες αναφορές για την αναρχική κινητοποίηση ως απάντηση στην επιδημία στη Νάπολη. Το βιβλίο του Pernicone είναι διαθέσιμο στα Αγγλικά, έκδοση του AK Press. Εδώ είναι το σχετικό υλικό από το βιβλίο του Nunzio Dell'Erba στα χαλαρή απόδοση:

Τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο [1884], υπήρξε έντονη συμμετοχή των αναρχικών από όλη την Ιταλία σε προσπάθειες γενναιοδωρίας και βοήθειας προς τους Ναπολιτάνικους πληθυσμούς που επλήγησαν από τη χολέρα.

Στις 13 Σεπτεμβρίου, οι *Luigia Minguzzi, Pezzi, Malatesta, Arturo Feroci, Galileo Palla, Giuseppe Cioci* και *Pietro Vinci* αναχώρησαν για τη Νάπολη. Την ίδια περίοδο, ο *Cavallotti*, ο *Musini*, ο [πρώην αναρχικός πολιτικός *Andrea*] *Costa*, και άλλοι πήγαν εκεί. Οι σοσιαλιστές της Ραβέννα έστειλαν τις ευχές τους οι προλετάριοι του *Mezzogiorno* [νότια Ιταλία] «σύντομα, αμέσως να απελευθερωθούν από τη χολερική μόλυνση, όπως μια μέρα (να απελευθερωθούν) από την αστική μόλυνση, η οποία σκοτώνει όπως κάθε άλλη ασθένεια».¹³ Στην διαδήλωση αλληλεγγύης των σοσιαλιστών της Ραβέννα, οι ζωντανές και ισχυρές φωνές των σοσιαλιστών της Πάρμα, της Μπολόνια, του Λούγκο, του Τορίνο, της Αλεξάνδρειας, της Γένοβα και του Μιλάνου ενώθηκαν σε διαμαρτυρία ενάντια στον «μάγο» [Πρωθυπουργό *Agostino*] *Depretis* και σε συμπαράσταση προς τους συναδέλφους τους στο *Mezzogiorno*.

Προς τα τέλη Σεπτεμβρίου του 1884, τρεις από αυτούς, ο λιθογράφος *Rocco Lombardo* της αναρχικής ομάδας του Μιλάνου, ο *Massimiliano Boschi* του Συλλόγου «Τα Δικαιώματα της Ανθρωπότητας» της Πάρμα, και ο *Antonio Valdrè* της *Castelbolognese*, έπεσαν θύματα της επιδημίας.

Η Χολέρα επιδείνωσε τις ήδη λυπηρές συνθήκες διαβίωσης του προλεταριάτου αναγκάζοντας τα αφεντικά να απολύσουν τους εργάτες ή τους καταστηματάρχες να κλείσουν τα μαγαζιά τους, όπως συνέβη στην περίπτωση της “ένωσης τσαγκάρηδων” η οποία είχε περίπου 400 μέλη. Αλλά, όπως θυμόταν ο *Carlo Gardelli*, σοσιαλιστής από τη *Romagna* που μετακόμισε στη Νάπολη, η χολέρα “όχι μόνο προκάλεσε σοβαρές υλικές ζημιές, αλλά προκάλεσε και άλλες μορφές βλάβης, πολύ μεγαλύτερες, στον ηθικό τομέα”.¹⁴

---

¹³ *Partenza di socialini per Napoli*, in “*Il Comune*” (Organo del Partito Socialista Rivoluzionario italiano), Ravenna, 20-21 dicembre 1884, a. 11, n. 50

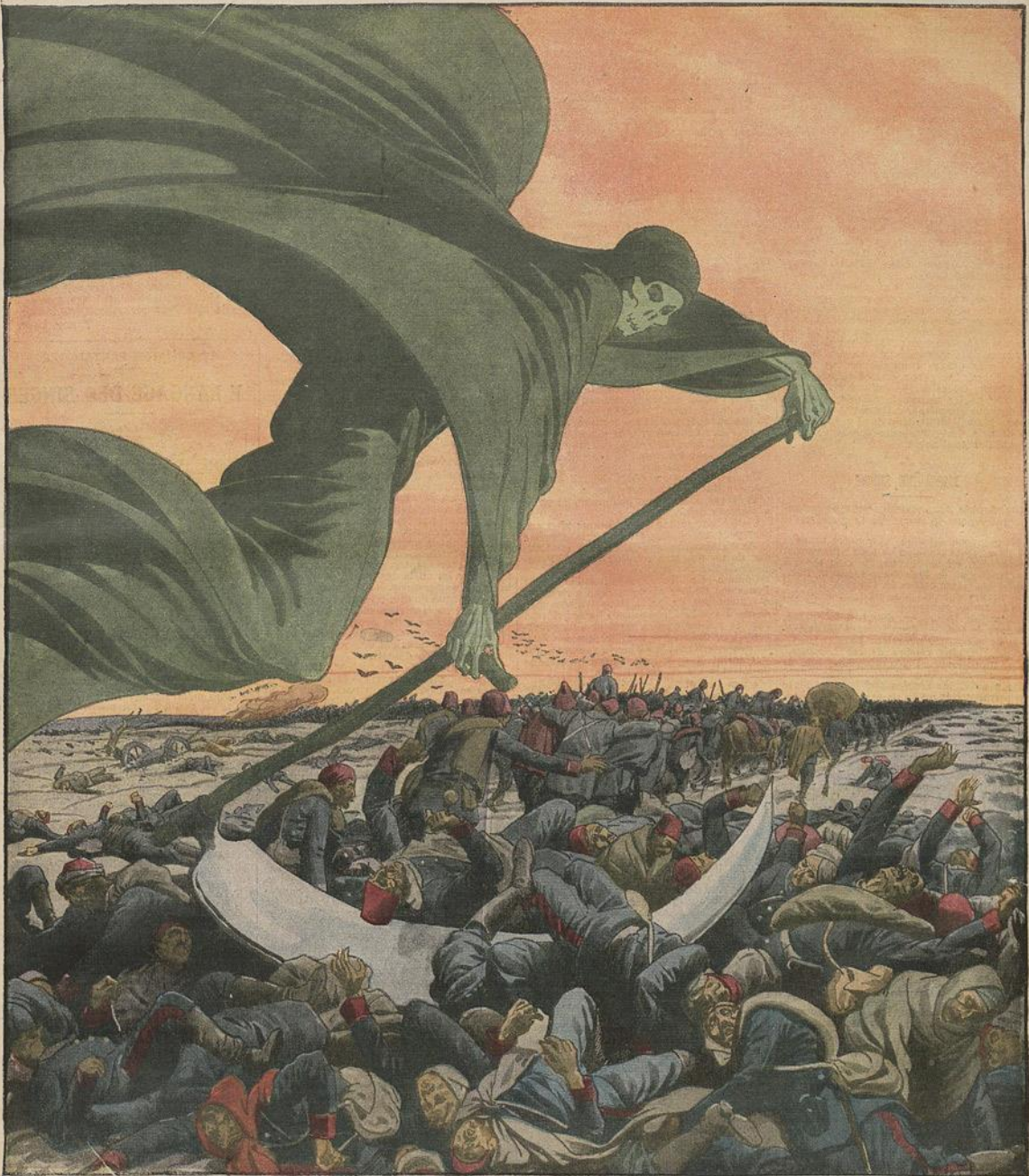
¹⁴ Δείτε την επιστολή του *Carlo Lardelli*, Νάπολη, 1 Δεκεμβρίου 1884, στο “*Il Commune*”, α. II, 7-8 Δεκεμβρίου 1884, αρ. 59. “Ο ιερέας ήξερε πώς να αρπάζεται από τη θλιβερή κατάσταση και να την εκμεταλλεύεται προς όφελός του. Ήξερε, μέσα στην ατυχία του, την αδυναμία του λαού και επωφελοούνταν από αυτήν. Σήμερα είναι ο κυρίαρχος στον τομέα. Οι πόρτες των σπιτιών είναι καλυμμένες με γραπτά που εξακολουθούν να παρακαλούν τον Θεό και την Παναγία να απελευθερώσουν από τη μάστιγα, οι τοίχοι γέμισαν και πάλι με εικόνες, καθώς βρίσκονταν υπό την κυριαρχία των Βουρβόνων. Δεν υπάρχει πια πίστη στην επιστήμη και στην εργασία της ανθρωπότητας. Περισσότερη ελπίδα επενδύεται σε ένα ψέκασμα αγιασμού απ’ ότι σε οποιοδήποτε φάρμακο. ”

Le Petit Journal

ADMINISTRATION
61, RUE LAFAYETTE, 61
Les manuscrits ne sont pas rendus
On s'abonne sans frais
dans tous les bureaux de poste

5 CENT. SUPPLÉMENT ILLUSTRÉ 5 CENT.
23me Année —**— Numéro 1.150
DIMANCHE 1er DÉCEMBRE 1912

ABONNEMENTS
SIX MOIS UN AN
SEINE et SEINE-ET-OISE... 2 fr. 3 fr. 50
DÉPARTEMENTS..... 2 fr. 4 fr. •
ÉTRANGER..... 2 50 5 fr. •

LE CHOLÉRA

Περαιτέρω ανάγνωση

- [Η μέθοδος της ελευθερίας](#): Μια ανάγνωση του Errico Malatesta, επιμέλεια του Davide Turcato
- *Ιταλικός αναρχισμός, 1864-1892*, Nunzio Pernicone
- [Επιδημίες και Κοινωνία: Από τον Μαύρο Θάνατο έως Σήμερα](#), Frank M. Snowden
- *Η Νάπολη στην Εποχή της Χολέρας, 1884-1911*, Frank M. Snowden